Leo Huberman & Sybil H. May

Socialismens ABC

Originalutgåva av SOCIALISTISKA FÖRBUNDET, 1968.
Originalets titel: THE ABC OF SOCIALISM.
Originalets förlag: Monthly Review, 116 West 14th Street, New York, N.Y. 100 11, U.S.A.
Första upplagan av originalet utkom 1953, femte upplagan 1965.
Översättning: Ljusk Siw Eriksson, Christer Hogstedt, Gunnel Thörnander.

Kortfattad presentation

Denna lilla skrift är en riktig klassiker. I slutet av 60-talet och en bit in på 70-talet användes den allmänt i ”grundcirklar” – i Vänsterns ungdomsförbund, i SSU, i KFml osv. En viktig anledning till dess popularitet var att den var lättläst, den introducerade marxistiska tankegångar på ett kortfattat och begripligt sätt. En annan anledning till att den fick sådan spridning var att de framväxande vänstergrupperna ännu inte själva hade utarbetat eget studiematerial – med tiden så förändrades detta och det blev närmast en prestigesak för alla vänstergrupper att sammanställa egna studiecirklar – och i dessa hade Huberman/Mays lilla häfte ingen plats.

Martin Fahlgren i mars 2007

Innehåll

Förord

”De flesta amerikaner vet inget annat om socialismen än att de ogillar den. De har förletts till att tro att socialismen antingen bör förlöjligas därför att den är opraktisk eller fruktad därför att den är djävulens verktyg.”

Med dessa ord inledde den store amerikanske marxisten Leo Huberman sitt förord för femton år sedan när detta häfte kom ut för första gången, mitt under det kalla krigets och mccarthyismens hårdaste tid.

Idag lever mer än en miljard människor i socialistiska system och alltfler ser socialismen som det eftersträvansvärda målet och den riktiga metoden för att uppnå frihet, jämlikhet och fred. USA:s angreppskrig mot Vietnam har uppmärksammat massor av människor på imperialismen och de ekonomiska förhållanden som förorsakat kriget. Det har länge saknats en enkel introduktion till socialism och marxism på svenska. Vi är synnerligen tacksamma mot Leo Huberman för att han givit Socialistiska Förbundet rätten att översätta och distribuera hans utmärkta häfte, The ABC for Socialism, i Sverige. Vi tror att det har ett stort behov att fylla. Antingen man älskar, hatar eller är likgiltig för socialismen krävs det att man kan dess grunder.

Vi har valt att göra en direktöversättning utan att försvenska texten med inhemska exempel. Dels menar vi att illustrationer från världens starkaste kapitalistiska stat, USA, är belysande och nödvändiga när man diskuterar socialism och kapitalism i världsmåttstock. Dels finns det redan rikliga exempel på svenska av likartade förhållanden i t. ex. *En ny vänster* (Tema-serien), *Monopol och Storfinans* (Tema-serien), Koncentrationsutredningens betänkanden, SAPO-utredningen m. m. Endast några få, mindre väsentliga exempel har strukits från originalet.

Första delen presenterar den socialistiska analysen av den kapitalistiska ekonomin – dess struktur och fel. Den andra halvan sysslar med den socialistiska teorin – med dess största tänkare och vad dessa lärde. De överlägset viktigaste och mest inflytelserika personerna som utvecklat den grundläggande socialistiska doktrinen är Karl Marx och Friedrich Engels. Det är deras socialism som har överlevt och idag är grundstenen för alla socialistiska rörelser över hela världen – och som är basen för detta häfte.

Det bör påpekas att detta häfte bara ger en grov, förenklad bild av socialismen, ett skelett. Intresserade läsare bör ta del av den enorma litteratur som finns av socialismens ideologer, från Marx och Engels, till Lenin, Mao, Che Guevara m. fl.

Detta häfte är ett sammandrag av Leo Hubermans bok *The Truth about Socialism* (Sanningen om socialismen).

Stockholm i februari 1968.

Socialistiska Förbundet
arbetsutskottet

Del 1

Socialistisk analys av kapitalismen

1. Klasskamp

Det spelar ingen roll om man är rik eller fattig, stark eller svag, vit, svart, gul eller brun, folken överallt måste producera och distribuera vad de behöver för att leva.

Produktionssystemet och distributionssystemet i USA kallas kapitalism. Många andra länder i världen har samma system.

För att producera och distribuera bröd, kläder hus, bilar, radioapparater, tidningar, mediciner, skolor och mycket annat krävs två förutsättningar:

1. Jord, gruvor, råmaterial, maskiner, fabriker – det som ekonomerna kallar produktionsmedel.
2. Arbetskraft – arbetare som använder sin styrka och skicklikhet för att med och ur produktionsmedlen skapa önskade produkter.

I USA, liksom i andra kapitalistiska stater, är produktionsmedlen inte allmän egendom. Jorden, råmaterialet, fabrikerna, maskinerna ägs av individer – av kapitalister. Detta är av oerhörd betydelse. Därför att om man äger eller inte äger produktionsmedlen bestämmer ens ställning i samhället. Om man tillhör den lilla gruppen av ägare till produktionsmedlen – kapitalistklassen – kan man leva utan att arbeta. Om man tillhör den större gruppen som inte äger produktionsmedlen – arbetarklassen – kan man inte leva om man inte arbetar.

En klass lever av att äga; den andra klassen lever av att arbeta. Kapitalistklassen erhåller sina inkomster av att anställa andra som arbetar för den; arbetarklassen erhåller sina inkomster i form av löner för utfört arbete.

Eftersom arbetskraft är av avgörande betydelse för produktion av varor, som vi behöver för att kunna leva, skulle man kunna tro att de som utför arbetet – arbetarklassen – skulle belönas rikligt. Så är inte fallet. i det kapitalistiska samhället är det inte de som a r b et a r mest som får de högsta inkomsterna utan de som äger mest.

Vinsten (profiten) får hjulen att snurra i det kapitalistiska samhället. Den smarte affärsmannen är den som betalar så litet som möjligt för vad han köper och får så mycket som möjligt för vad han säljer. Det första steget på vägen till hög profit är att minska utgifterna (kostnaderna). En av produktionskostnaderna utgörs av arbetslöner. Det ligger därför i arbetsgivarens intresse att betala så låga löner som möjligt. Det ligger likaledes i hans intresse att få ut så mycket arbete från arbetarna som möjligt.

Ägarna till produktionsmedlen och de som arbetar har helt motsatta intressen. För kapitalisterna är egendomen ett förstahandsintresse, humanitet ett andrahandsintresse; för arbetarna är humaniteten ett förstahandsintresse, egendom ett andrahandsintresse. Det är därför som de två klasserna i ett kapitalistiskt samhälle alltid är i konflikt med varandra. Båda sidor i klasskriget handlar som de gör därför att de är tvungna. Kapitalisten måste skapa profit för att förbli kapitalist. Arbetaren måste sträva efter anständig lön för att kunna leva. Den ena kan endast lyckas på den andras bekostnad.

Allt tal om ”harmoni” mellan kapital och arbete är nonsens. I det kapitalistiska samhället är sådan harmoni inte möjlig därför att vad som är bra för den ena klassen är dåligt för den andra och tvärtom.

Det förhållande som nödvändigtvis måste existera mellan ägarna till produktionsmedlen och arbetarna i ett kapitalistiskt samhälle innebär kniven på strupen.

2. Mervärde

I det kapitalistiska samhället producerar man inte varor man behöver för att tillfredsställa sina egna behov, man producerar varor för att sälja till andra. Medan folk tidigare producerade varor som de själva använde, producerar de idag varor för marknaden.

Det kapitalistiska systemet sysslar med produktion och utbyte av varor.

Arbetaren äger inte produktionsmedlen. Han kan förtjäna sitt levebröd endast på ett sätt – genom att mot betalning hyra ut sig åt dem som äger. Han ger sig ut på marknaden med en vara att sälja – sin arbetskapacitet, sin arbetskraft. Det är vad arbetsgivaren köper av honom. Det är vad arbetsgivaren betalar honom för. Arbetaren säljer sin vara, arbetskraft, till ägaren mot lönen.

Hur stor lön får han? Vad bestämmer lönens storlek?

Svaret återfinns i det förhållandet att vad arbetaren har att sälja är en vara. Värdet av hans arbetskraft, liksom värdet hos varje annan vara, bestämmes av den socialt sett nödvändiga arbetstid som krävs för att producera den. Men eftersom arbetarens arbetskraft är en del av honom själv, är värdet av hans arbetskraft likvärdigt med den föda, de kläder och annat som han behöver för att kunna leva (och, eftersom tillgången på arbetskraft måste fortbestå, för att kunna bilda familj).

Med andra ord så måste ägaren till en fabrik, kvarn eller gruva, om han vill ha utfört fyrtio timmars arbete, betala den man som skall utföra arbetet tillräckligt för att denne ska kunna leva och skaffa barn, som kan överta platsen när han själv blir gammal för att arbeta eller dör.

Därför får arbetaren lön för sitt uppehälle i utbyte mot sin arbetskraft. 1 vissa länder dessutom litet mer för att han ska kunna köpa en radio, ett kylskåp eller en biobiljett då och då.

Betyder denna ekonomiska lag, som ger arbetarna löner som endast räcker till uppehället, att arbetarnas politiska aktioner och fackföreningsaktioner är utsiktslösa? Nej, definitivt inte. Tvärtom så har arbetarna i några länder inklusive USA, genom sina fackföreningar kunnat höja sina löner över existensminimum. Det är viktigt att komma ihåg att detta är *enda sättet* för arbetarna att hindra denna ekonomiska lag från att fungera hela tiden.

Varifrån kommer då profiten?

Vi hittar inte svaret i varuutbytet utan i produktionsledet. Vinsterna som går till kapitalistklassen kommer från produktionen.

Arbetarna har, genom att förvandla råmaterial till slutprodukt, skapat välstånd och nya värden. Skillnaden mellan den lön som arbetaren får och det värde som han tillfört råmaterialet är vad arbetsgivaren behåller.

Därifrån kommer profiten.

När en arbetare hyr ut sig åt en arbetsgivare, säljer han inte vad han producerar; arbetaren säljer sin produktionsförmåga. Arbetsgivaren betalar inte arbetaren för resultatet av åtta timmars arbete; arbetsgivaren betalar honom för åtta timmars arbete. Arbetaren säljer sin arbetskraft för hela arbetsdagens längd – säg åtta timmar. Låt oss anta att den nödvändiga tiden för att producera värdet av arbetarens lön är fyra timmar. Men han slutar inte då att arbeta och går hem. Ånej. Han har blivit lejd för att arbeta i åtta timmar. Därför fortsätter han att arbeta de övriga fyra timmarna. Under dessa fyra timmar arbetar han *inte åt sig själv* utan

åt *arbetsgivaren*. En del av hans arbete är *betalt* arbete; en del är *obetalt* arbete. Arbetsgivarens vinst kommer från det obetalda arbetet.

Det *måste* finnas en skillnad mellan vad arbetaren får i lön och vad värdet av vad han producerar är, annars skulle inte arbetsgivaren anställa honom. Skillnaden mellan vad arbetaren får i lön och värdet av de varor han producerar kallas *mervärde*.

Mervärdet är den vinst som går till arbetsgivaren. Han köper arbetskraft till ett visst pris och säljer arbetsprodukten till ett högre pris. Skillnaden – mervärdet – behåller han för sig själv.

3. Kapitalackumulation

Kapitalisten startar med egna pengar. Han köper produktionsmedel och arbetskraft. Arbetarna, som använder sin arbetskraft på produktionsmedlen, producerar varor. Kapitalisten tar dessa varor och säljer dem – för pengar. Den summa pengar han får vid slutet av processen måste vara högre än den summa han startade med. Skillnaden är hans profit.

Om penningsumman vid slutet av processen inte är större än penningsumman han startade med, har det inte blivit någon profit och då slutar han producera. Kapitalistisk produktion varken börjar eller slutar med människors behov. Den börjar och slutar med pengar.

Penningsummor växer inte av att stå still, genom att gömmas på kistbotten. De kan bara växa genom att användas som kapital, d. v. s. genom att köpa produktionsmedel och arbetskraft och sålunda få del i de nya rikedomar som skapas av arbetare varje timme, varje dag och varje år.

Detta blir en verklig karusell. Kapitalisten vill ha större och större profit så att han kan få mer kapital (produktionsmedel och arbetskraft), så att han kan få större och större vinst, så han kan få mer kapital, så att han kan etc., etc. etc.

Nu är det så att man ökar profiten genom att få arbetaren att producera fler och fler varor, fortare och fortare, till mindre och mindre kostnad.

En bra idé, men hur förverkligas den? Maskiner och vetenskaplig drift var (och är) svaret. Mer arbetskraftsfördelning. Massproduktion. Ökad hastighet. Större effektivitet. Fler maskiner. Automation, som möjliggör för en arbetare att utföra vad som tidigare utfördes av fem arbetare, av tio, arton, tjugosju ...

De arbetare som gjorts ”överflödiga” av automationen blir en ”industriell reservarmé” som långsamt svälter ihjäl eller som, genom sin blotta existens, hjälper till att sänka lönerna för dem som är lyckliga nog att ha arbete.

Automationen skapar inte bara en överflödsbefolkning av arbetare, den ändrar också arbetets karaktär. Outbildad, lågavlönad arbetskraft kan – med hjälp av en maskin – utföra arbete som tidigare krävde skicklig, högavlönad arbetskraft. Barn kan inta de vuxnas plats i fabriken, kvinnor kan ersätta män.

Konkurrens tvingar alla kapitalister att försöka producera varor billigare än andra. Ju lägre hans ”arbetskraftskostnad” är, desto lättare är det för honom att sälja billigare än hans konkurrenter och ändå få vinst. Med automationens utbredning följer att kapitalisten kan få arbetare att producera mer och mer varor, fortare och fortare, billigare och billigare.

Men den nya och förbättrade maskinparken som gör detta möjligt kostar en massa pengar. Det betyder produktion i större skala än tidigare, det betyder större och större fabriker. Med andra ord, det betyder ackumulation av mer och mer kapital.

Kapitalisten har inget val. Största vinsten får den kapitalist som använder de mest avancerade och tekniskt effektiva metoderna. Därför strävar alla kapitalister efter förbättringar. För att

kunna hålla sig kvar på marknaden, för att kunna möta konkurrens från andra och bevara vad han redan har, måste kapitalisten ständigt öka sitt. kapital.

Det är inte bara så att han *vill ha* större profit, så att han kan ackumulera kapital för att få större profit han upptäcker att systemet *tvingar* honom till det.

4. Monopol

Det grövsta humbug som någonsin drabbat det amerikanska folket är det ständigt upprepade påståendet att vårt ekonomiska system bygger på den ”fria privata företagsamheten”.

Detta är inte sant. Endast en del av vårt ekonomiska system är uppbyggt på konkurrens, frihet och individualism. Återstoden – och den allra viktigaste delen – är raka motsatsen: monopoliserad, kontrollerad och kollektiviserad.

Konkurrens var, enligt teorin, något utmärkt. Men kapitalisterna upptäckte att praktiken inte stämde med teorin. De upptäckte att konkurrens minskade vinsten medan samverkan ökade vinsten. De var ju intresserade av vinst så varför konkurrera? Utifrån deras synpunkt var det bättre att samverka.

Och samverka gjorde de med olja, socker, whisky, järn, stål, kol och en mängd andra varor.

”Fri, konkurrerande företagsamhet” var redan 1875 på tillbakagång. År 1888 hade truster och monopol ett sådant strypgrepp på den amerikanska ekonomin att president Grover Cleveland tyckte det var nödvändigt att utfärda en varning till kongressen: ”När vi betraktar resultaten av samlat kapital så upptäcker vi truster, karteller och monopol, medan medborgaren kämpar längst bak i kön eller trampas till döds under en järnfot. Korporationer som omsorgsfullt skulle kontrollerats av lagen och bli folkets tjänare, håller nu snabbt på att bli folkets herrar.”

Genom föreningen av industrins och finansens kapital kunde några korporationer expandera så kraftigt att en handfull firmor inom några industrigrenar idag producerar mer än hälften av den totala produktionen eller nästan hela. Inom dessa industrier existerar inte längre ‘‘det traditionella amerikanska systemet med fri konkurrerande företagsamhet”. I dess ställe har vi fått koncentration av den ekonomiska makten på ett fåtal händer – monopol.

Här är några exempel hämtade från 1946 års rapport från representanthusets Committee on small Business, kallad United States Versus Economic Concentration and Monopoly:

General Motors, Chrysler, och Ford producerar tillsammans nio av tio bilar som framställs i USA.

1934 producerade de Fyra Stora tobaksbolagen American Tobacco Company, R. J. Reynolds, Ligget & Myers och P. Lorillard – 84 % av cigarretterna, 74 % av piptobaken och 70 % av tuggtobaken.

De Fyra Stora gummibolagen – Goodyear, Firestone, U.S. Rubber och Goodrich – redovisar nästan 93 0/0 av gummiindustrins totala nettoförsäljning.

Före kriget kontrollerade de tre största bolagen inom tvålindustrin – Proctor & Gamble, Lever Bros. och Colgate-Palmolive-Peet Co. – 80 % av marknaden. 10 % hölls av tre andra bolag. De återstående 10 % stod uppskattningsvis 1.200 tvålproducenter för.

Två bolag – Libby-Owens-Ford och Pittsburgh Palte Glass Co. – gör tillsammans 95 % av allt slipat glas i landet.

The United States Shoe Machinery Co. kontrollerar mer än 95 % av hela skoproduktionen i USA.

Det är inte svårt att förstå att monopolkapitalisterna, med denna enorma dominans, är i stånd att bestämma priserna. Och det är också vad de gör. De fastställer dem så att de kan göra största möjliga vinster. De fastställer dem genom överenskommelser sinsemellan. Eller genom att den mäktigaste korporationen fastställer priset, vilket gör att resten av industrin måste följa efter. Eller, vilket ofta händer, de kontrollerar patenten och ger sedan tillverkningslicens, men endast till de som går med på att stanna i ledet.

Monopol gör det möjligt för monopolkapitalisterna att nå sitt syfte – enorma vinster. Konkurrerande industrier går med vinst under goda tider men med förlust under dåliga tider.

Motståndet mot monopolens makt och profiter, som började sista kvartalet under förra århundradet har fortsatt detta århundrade. Men fastän mycket blev sagt om ”det tilltagande onda” gjordes mycket litet åt det. Varken Federal Trade Commission eller justitiedepartementets anti-trustavdelning fick, ens när de ville göra något, de medel och det folk som behövdes för att åstadkomma något.

Ett faktum är att mycket litet kunde göras. När Standard Oil Company ”upplöstes” 1911 påstås att Mr. J. P. Morgan gjort följande riktiga kommentar: ”ingen lag kan få någon att konkurrera med sig själv.” Senare händelser visade att Mr. Morgan hade rätt. År 1955:

> En tiondels procent av samtliga företag i USA ägde 52 procent av alla tillgångar.
>
> En tiondels procent av samtliga företag tjänade 50 procent av de sammanlagda nettovinsterna.
>
> Mindre än fyra procent av alla industrier tjänade 84 procent av samtligas nettovinster.

”En bättre mekanism för att göra den fattige fattigare och den rike rikare kan knappast tänkas.”

Detta är vad TNEC-rapporten säger om monopol.

Som bevis tar den monopolens resultat för arbetare, råvaruproducenter, konsumenter och aktieägare.

Arbetarna blir fattigare genom ”monopolinnehavarnas försummelse när det gäller att betala löner som svarar mot deras produktivitet”.

Råvaruproducenterna (d. v. s. bönder) blir fattigare genom ”de låga priser som monopolinnehavarna ibland betalar”.

Konsumenterna blir fattigare genom ”de höga priser som monopolinnehavarna tar”.

Aktieägarna, å andra sidan, blir rikare genom ”de onödigt höga vinster som monopolinnehavarna sålunda lyckas få ut”.

När man någon gång gör påstående att vi har en farlig koncentration av makt och rikedomar i händerna på ett fåtal så förnekar försvararna av Storfinansen att bilden är så svart som den utmålas. De påstår att även där vinsterna är onödigt höga sprids dessa vinster bland befolkningens miljoner och inte inom en liten grupp. De påstår att aktieägarskapet är vida spritt, att inte endast Mr. Big, utan också Tom, Dick och Harry och miljoner andra vanliga människor äger aktier i de jättelika monopolföretagen. Det är ett förtroendeingivande påstående och det lurar ganska många.

Men påståendet att ”folket” äger den amerikanska industrin är nonsens. Antalet aktieägare i ett bolag kan vara stort. Men detta är inte avgörande. Avgörande är i stället *hur många som äger hur mycket.* Avgörande är hur vinsterna delas bland aktieägarna. Och det ögonblick man

får se den siffran förstår man att ”folket” som helhet äger en mikroskopisk del av amerikansk industri, medan en handfull Big Boys äger det mesta och inhöstar de enorma vinsterna.

De mest imponerande och lättförstådda siffrorna i detta sammanhang fick kongressen år 1938 av president Roosevelt:

> År 1929 var ett föregångsår vad det gäller spridning av aktieägarskap. Men detta år fick tre tiondels procent av vårt folk 78 procent av den kända individuella utdelningen. Detta har samma effekt som om en på tre hundra i vår befolkning fick 78 cent för varje dollar i aktieutdelningen, medan övriga 299 delade på resterande 22 cent.

Den sanna bilden presenterades kongressen 1941 av senator O’Mahoney i Final Report and Recommendations of the Temporary National Economic Committee där han satt som ordförande: ”Vi vet att de största rikedomarna och inkomsterna i landet ägs av ett fåtal stora företag, att dessa företag i sin tur ägs av ett oändligt litet antal personer och att vinsterna från dessa företags verksamhet går till en mycket liten grupp.”

5. Inkomsternas fördelning

Det är inte sant att vi amerikaner lever gott. Sanningen är att medan ett lyckligt fåtal av våra landsmän lever i lyx så lever *flertalet* amerikaner bedrövligt. Sanningen är att ”vår höga levnadsstandard” är tomt skryt – den omfattar inte flertalet av befolkningen.

President Roosevelt avslöjade sanningen om vår höga levnadsstandard i sitt andra inträdestal då han sa: ”En tredjedel av nationen har dåliga bostäder, är dåligt klädd och undernärd.”

I USA, som i alla övriga kapitalistiska stater, har vi genom åren sett en fortgående ökning av producerade varor och tjänster. En ändlös ström mycket användbara hjälpmedel och otroligt underbara lyxartiklar har blivit tillgängliga för folket.

Men tillgången på detta överflöd av varor bestäms inte av folkets behov utan av dess förmåga att betala. Och den del av nationalinkomsten som kommer de flesta amerikaner till del är för liten för att de ska kunna köpa det som skulle göra deras liv rikare och mer tillfredsställande.

Regeringens statistik bevisar att det är så. Här följer som exempel en tabell över inkomstfördelningen per familj i USA år 1950, gjord av Bureau of the Census, U.S. Department of Commerce (den 25 mars, 1952, Serie P-60, No 9):

Familjeinkomst	Antal familjer
Under 1.000 dollar	4.600.000
1.000-1.999 „	5.200.000
2.000-2.999 „	7.100.000
3.000-3.999 „	8.200.000
4.000-4.999 „	5.400.000
5.000-5.999 „	3.600.000
6.000-6.999 „	2.100.000
7.000-9.999 „	2.300.000
10.000 och mer	1.300.000
Summa	39.300.000

Notera att omkr. 9.800.000 familjer, eller omkr. 25 procent av hela antalet 1950 hade inkomster som understeg 2.000 dollar för ett år. Detta betyder att var fjärde familj i USA tjänade mindre än 40 dollar per vecka, vilket skall räcka både till mat, dryck och annat. Man

kan lätt föreställa sig hur långt 40 dollar per vecka räcker för en familj med de priser som förekom 1950.

Men vi behöver inte gissa. De siffror som regeringen presenterat undanröjer alla tvivel om att amerikaner lever fattigt. ”City Workers Family Budget” utarbetad av Bureau of Labor Statistics (B.L.S. Handbook of Labor Statistics, 1950 edition) ger den för år 1950 beräknade kostnaden i dollar för ”en stadsarbetarfamilj på fyra personer med en anständig levnads-standard”. Den beräknade kostnaden håller sig mellan 3.933 dollar i Milwaukee och 3.453 dollar i New Orleans. Se på tabellen ovan. Märk att över 50 procent av samtliga familjer i landet inte ens förtjänar tillräckligt för att kunna hålla en ”anständig” standard. Fler fakta från Bureau of the Census: 1950 var medelinkomsten för samtliga familjer 3.319 dollar; för negerfamiljer var den endast 1.869 dollar!

Medan flertalet amerikaner inte har tillräckligt med pengar för att kunna leva anständigt så har en liten grupp i toppen mer än tillräckligt. Enligt ”Survey of Consumer Finances’’, vid Federal Reserve Board, erhöll år 1950 de tio procenten av familjerna i toppen på inkomst-skalan 27 procent av den totala inkomsten för samtliga konsumentenheter i landet. Medan de 50 procenten i botten på skalan endast erhöll 24 procent. En tiondel högst upp hade högre inkomst än de 50 procenten i botten. Men måste inte de mycket rika i toppen betala mycket höga skatter som tar största delen av deras pengar? Det är vad de påstår, men det är inte sant. Och ovanstående siffror visar inkomster *efter* det skatten är dragen.

Det är sant, att i jämförelse med flertalet andra länder har USA som helhet högre levnads-standard. Men detta betyder inte att vi har det bra, utan endast att andra har det så mycket sämre. Det betyder inte vad propagandisterna vill få oss att tro, när de talar om den ‘höga levnadsstandarden” i USA.

6. Kriser och depression

Fakta om spridningen (eller snarare den bristande spridningen) av inkomster avslöjar den grundläggande svagheten hos det kapitalistiska systemet utifrån ekonomiska aspekter.

Inkomsterna för arbetarklassen är vanligtvis för låga för att kunna köpa upp industri-produktionen.

De besuttnas inkomst är ofta för hög för att det skall löna sig att investera i en marknad som är så begränsad genom de mångas fattigdom.

Flertalet bland befolkningen, som skulle vilja köpa varorna har inte råd. Det fåtal som har råd har så mycket pengar att de inte kan göra av med alltihop.

Industrins utökning har sprungit iväg med sjumilakliv; men ökningen av konsumenternas köpkraft har sniglat sig fram.

Massproduktionens problem är löst; problemet med massförsäljning av producerade varor är inte löst.

Det finns marknad för varorna om man avser arbetarnas behov; den finns inte om man avser deras förmåga att betala för de varor de behöver.

Resultatet blir de periodiska nedgångar i systemet som vi kallar kriser och depressioner.

För att få profit måste kapitalisten betala så litet som möjligt till sina arbetare.

För att kunna sälja sina produkter måste kapitalisten betala så mycket som möjligt till sina arbetare.

Han kan inte göra både och.

Låga löner möjliggör höga profiter men samtidigt gör de profiterna omöjliga därför att de reducerar efterfrågan på varor. Det är en olöslig motsättning.

Inom det kapitalistiska systemets ram finns det ingen väg ut. *Vi måste få depressioner.*

Efter krisen 1929 verkade det som om USA för alltid hade lämnat bakom sig den tid då kapitalismen fortfarande kunde expandera. 1 fortsättningen skulle den inte vara sysselsatt med att utvidga sig, utan med att hålla motsättningarna nere till ett minimum.

Folket ville ha arbete. Dess möjligheter var dåliga. Enligt J. M. Keynes, den berömde engelske ekonomen, ”pekar bevis på att full, eller t. o. m. nästan full sysselsättning, är en sällsynt och kortlivad företeelse”.

Det fanns emellertid ett sätt på vilket det kapitalistiska systemet kunde ge arbeten. Det fanns ett sätt som kunde göra de paralyserande bristerna i kapitalismen – underkonsumtion och överproduktion – överkomliga. Det fanns ett sätt som kunde få bort den överhängande faran av överskott – ett sätt som kunde få allting som producerades att säljas med profit.

Det fanns ett botemedel för kapitalismens dödliga sjukdomar: kriser och depressioner.

Krig

Efter 1929 stod det klart att endast genom förberedelser och genomförande av krig kunde det kapitalistiska systemet ge full sysselsättning för människor, material, maskiner och pengar.

7. Imperialism och krig

Den stora monopolindustrin medförde kraftigare utveckling av produktionskrafterna än någonsin tidigare. Industriägarnas förmåga att producera varor växte snabbare än deras landsmäns möjligheter att konsumera dem.

Det betydde att de måste sälja sina varor utanför landets gränser. De *måste* finna utländska marknader som kunde avsätta deras överskottsvaror.

Var skulle de finna dem?

Det fanns ett svar – kolonier.

Nödvändigheten av att hitta marknader för överskottsvaror var bara ett skäl till påtryckningarna för att skaffa kolonier. Massproduktion i stor skala kräver stora förråd av råvaror. Gummi, olja, nitrater, tenn, koppar, nickel – dessa och flera andra råvaror var nödvändiga för monopolkapitalisterna överallt. De ville äga eller kontrollera källorna för de nödvändiga råvarorna. Detta var en andra faktor som ledde till imperialism.

Men mer betydelsefull än båda dessa skäl var nödvändigheten av att finna en marknad för ett annat överskott – överskottet av kapital.

Detta var den huvudsakliga orsaken till imperialismen.

Monopolindustrin gav sina ägare stora profiter. För mycket profit. Mer pengar än ägarna visste vad de skulle göra av. Mer pengar än de någonsin kunde använda. Mer pengar än de kunde finna inkomstbringande investeringar för i hemlandet. En överhopning av kapital.

Denna industri- och finansallians som sökte profiter i varu- och kapitalmarknader var imperialismens huvudorsak. Så tänkte J. A. Hobson redan 1902, när han publicerade sitt banbrytande studium av ämnet: ”Imperialismen är de stora industriledarnas strävan att bredda kanalerna för utflödet av deras överskottsrikedomar genom att söka främmande marknader och främmande investeringsobjekt för att avsätta de varor eller det kapital som de inte kan sälja eller använda i hemlandet.”

Behandlingen av koloniernas folk varierade vid olika tidpunkter och från plats till plats. Skändligheterna var dock genomgående – ingen imperialiststat hade rena händer. Leonard Woolf, en välkänd expert i ämnet skrev: ”Precis som det under det sista århundradet har uppträtt klart definierade klasser i de europeiska nationerna, kapitalister och arbetare, exploatörer och exploaterade, har det också internationellt börjat uppträda klart definierade klasser, imperialistmakterna i Väst och de förtryckta raserna i Afrika och Asien, den ena regerar och exploaterar, den andra regeras och exploateras.”

USA är inget undantag från andra imperialistiska nationer. Profiterna från alla privata investeringar gick till de inblandade finansgrupperna men regeringens politik, regeringens pengar och regeringens styrka användes för att möjliggöra och skydda deras privata initiativ. President Taft var rättfram om de band som existerade mellan monopolkapitalisternas behov och regeringens politik: ”Även om vår utrikespolitik inte bör avvika en hårsmån från rättvisans raka väg, kan den gott omfatta aktiv interventionspolitik för att säkra våra handelsmäns och kapitalisters möjligheter till vinstgivande investeringar.”

På 1900-talet växte monopolkapitalismen i varje stor industrination och därmed problemet vad man skulle göra med överskottskapitalet och överskottsvarorna. När giganterna, som kontrollerade den egna inhemska marknaden, möttes på den internationella marknaden blev det först konkurrens – lång, hård, bitter. Och sedan avtal, sammanslutningar, karteller på internationell basis.

Med dessa stora internationella sammanslutningar som skrev avtal för att dela upp världsmarknaden kunde det tyckas som om konkurrensen måste upphöra och en period av bestående fred börja. Men detta inträffar inte eftersom styrkeförhållandena ständigt förändras. En del företag blir större och mäktigare medan andra sjunker undan. Vad som var rättvist vid ett tillfälle blir sålunda orättvist vid ett senare tillfälle. Den starkare gruppen är missnöjd och en kamp för att erhålla en större andel börjar. Varje regering skyndar till försvar av sina egna nationella företag. Det oundvikliga resultatet är krig.

Imperialismen leder till krig. Men krig fastställer ingenting för alltid. Fientligheterna som inte längre kan lösas genom förhandlingar runt ett bord försvinner inte därför att förhandlingarna utförs med kraftiga sprängämnen, atombomber, lemlästade människor och stympade kroppar som argument.

Nej. Jakten efter marknader måste fortsätta. Monopolkapitalismen måste ha marknader för sina överskottsvaror och överskottsmaterial och nya krig kommer att fortsätta att utkämpas så länge som monopolkapitalismen fortsätter att existera.

8. Staten

Produktionsmedlen som privat egendom är en särskild sorts egendom. Den ger den ägande klassen makt över den icke-ägande klassen. Det möjliggör för dem som äger att inte bara leva utan att arbeta, utan dessutom att bestämma om icke-ägarna skall arbeta och under vilka förhållanden. Det skapar en herre-tjänare-relation mellan kapitalistklassen, som befaller, och arbetarklassen, som måste lyda.

Då är det förklarligt att det finns en evig konflikt mellan de två klasserna.

Genom sin exploatering av arbetarklassen är kapitalistklassen rikligt belönad med rikedom, makt och prestige, medan arbetarklassen plågas av osäkerhet, fattigdom, eländiga levnadsförhållanden.

Det är tydligt att det måste finnas något sätt varigenom denna form av egendomsförhållanden – så fördelaktig för de få och så ofördelaktig för de många – bibehålls. Det måste finnas

någon maktinstitution som gör att den rika minoritetens sociala och ekonomiska dominans över den arbetande majoriteten bibehålls.

Det finns en sådan instans. Det är *staten.*

Det är statens funktion att skydda och bevara de privata egendomsförhållanden som gör det möjligt för kapitalistklassen att dominera över arbetarklassen.

Det är statens funktion att bevara systemet med en klass' förtryck över en annan.

I konflikten mellan de som äger produktionsmedlen och de som inte gör det, finner ägarna att staten är ett oumbärligt vapen mot icke-ägarna.

Vi förleds till att tro att staten står över klasserna – att regeringen representerar hela folket, de rika, de fattiga och de höga och de låga. Men i själva verket, eftersom det kapitalistiska samhället är byggt på privat egendom, följer därav att varje attack på det privata ägandet kommer att mötas med motstånd från staten. Ett motstånd som om det är nödvändigt kommer att ta till våld.

Så länge klasser existerar kan inte staten stå över klasserna – den måste stå på de regerandes sida. Att staten är den regerande klassens vapen var klart för Adam Smith redan 1776. I sin berömda bok *Nationernas rikedomar*, skrev Smith: ”Civila regeringar är, så länge som de inrättas för egendomens säkerhet, i själva verket inrättade för att skydda de rika mot de fattiga eller de som har egendomar mot de som inte har några alls.”

Klassen som regerar ekonomiskt – som äger alla produktionsmedel – regerar också politiskt.

Det är riktigt att i en demokrati av USA-typ röstar folket in respektive kandidater i regeringen. Man kan välja mellan demokraten X eller republikanen Y. Men det är aldrig ett val mellan en kandidat som är på en sida i klasskampen och en som är på den andra sidan. Det finns ingen skillnad i synen på systemet med privat ägande mellan de stora partiernas kandidater. De skillnader som finns har huvudsakligen att göra med nyanser i betoningen eller i detaljer – nästan aldrig med fundamentala saker.

Renodlat så betyder arbetarens frihet att välja mellan demokrat X eller republikan Y bara friheten att välja vilken speciell representant för den kapitalistiska klassen, som kommer att göra lagar i kapitalistklassens intressen i kongressen.

Det band som finns mellan människorna som gör lagar och de människor i vars intresse dessa lagar är tillkomna, är så starkt att ingen kan tvivla på förhållandet mellan staten och den regerande klassen. En av våra största amerikaner var medveten om att det inte fanns något tvivel om att klassen som regerade ekonomiskt också regerade politiskt:

> Anta att du åker till Washington och försöker tala med vår regering. Du kommer att märka att man alltid lyssnar artigt till dig. Men de som verkligen konsulteras är de som har största egendomarna – de stora bankirerna, de stora fabriksägarna, de stora finansherrarna, direktörerna i järnvägsföretag och ångbåtsföretag ... Herrarna över USA:s regering är kapitalisterna och fabrikanterna i USA.

Detta verkligt avslöjande uttalande publicerades 1913 i en bok av Woodrow Wilson. Författaren hade en ställning som gjorde att han visste vad han talade om. Han var då USA:s president.

Frågan man ställer sig är: om statsmaskineriet kontrolleras av kapitalistklassen och fungerar i dess intresse hur kommer det sig då att lagar som skall reglera och begränsa kapitalisternas makt någonsin kommer in i författningssamlingen?

Detta hände t. ex. under Franklin D. Roosevelts tid. Varför?

Staten handlar på de icke-ägandes vägnar, mot de ägande, när den tvingas att göra det. Den måste ge efter på den eller den speciella punkten i en konfliktsituation när trycket från arbetarklassen är så stort att eftergifter *måste* göras, när ”lag och ordning” hotas eller – ännu värre (från den regerande klassens synpunkt) – när följden kan bli en revolution. Men det är viktigt att komma ihåg att vilka eftergifter som än görs under sådana perioder så håller de sig inom gränserna för de rådande ägandeförhållandena. Det kapitalistiska systemets ram lämnas orört. Dessa eftergifter görs alltid inom denna ram. Den härskande klassens syfte är att offra en del för att rädda helheten.

Allt som arbetarklassen vann under president Roosevelts administration – och det var inte litet – kunde inte förändra systemet med produktionsmedlen som privategendom. De resulterade inte i att den ena klassen besegrade den andra. När Mr. Roosevelt dog återfanns arbetsgivarna på sina vanliga platser och arbetarna på sina.

Eftersom staten är den ena klassens instrument för att behålla sin dominans över den andra klassen finns det helt enkelt inte någon verklig frihet för den förtryckta majoriteten. Mer eller mindre frihet – beroende på omständigheterna – kan garanteras, men till syvene og sist kan inte ”frihet” och ”stat” kombineras i ett klassamhälle.

Statens funktion är att verkställa den regeringskontrollerande klassens beslut. I det kapitalistiska samhället verkställer staten den kapitalistiska klassens beslut. Dessa beslut tjänar till att bibehålla det kapitalistiska systemet där arbetarklassen måste arbeta som tjänare åt ägarna till produktionsmedlen.

Del 2

Socialistiska anklagelser mot kapitalismen

9. Kapitalismen är ineffektiv och oekonomisk

Människans ökade förmåga att producera borde ha resulterat i att behov och fattigdom hade försvunnit. Det resultatet har vi inte sett till – inte ens i Förenta Staterna, det starkaste, rikaste och mest produktiva kapitalistiska landet i världen.

I USA, likaväl som i alla andra kapitalistiska länder, finns svälten mitt i överflödet, knapp-heten mitt i myckenheten, nöd mitt ibland rikedomen.

Det måste finnas grundläggande fel i ett ekonomiskt system som karakteriseras av sådana motsägelser.

Felen finns där. Det kapitalistiska systemet är ineffektivt och oekonomiskt, orationellt och orättvist.

Det är ineffektivt och oekonomiskt eftersom en femtedel av dess produktionsapparat inte används, ens när det fungerar som bäst.

Det är ineffektivt och oekonomiskt eftersom det periodvis rasar samman – och då är inte en femtedel utan hälften av dess produktionskapacitet outnyttjad. Enligt Brookings Institution: ”Vid maximal högkonjunktur är andelen outnyttjad kapacitet, uttryckt i avrundade tal, omkring 20 %. Under depressioner ökar naturligtvis denna procentsats och stiger ända upp till 50 % som t. ex. vid den senaste (1930) depressionen.”

Det är ineffektivt och oekonomiskt eftersom det inte alltid kan erbjuda produktiva arbeten till alla som vill arbeta – samtidigt som det tillåter tusentals fysiskt och psykiskt friska människor att leva utan att arbeta.

Det är ineffektivt och oekonomiskt eftersom det kräver mängder av reklammän, försäljare, försäljningsagenter och liknande, inte till den vettiga produktionen och varudistributionen, utan till den vanvettiga konkurrensen om kunder för att dessa ska köpa identiska varor från Firma A istället för Firma B eller Firma C, D, E eller F.

Det är ineffektivt och oekonomiskt eftersom massor av dess arbetare och material går åt till att producera de mest överdådiga lyxvaror samtidigt som det inte framställer tillräckligt av livets nödtorft åt varje människa.

Det är ineffektivt och oekonomiskt eftersom det uppmuntrar till att mat och varor medvetet förstörs i ivern att höja priserna och skapa större profiter istället för att börja med att tillfredsställa varje människas elementära behov.

Slutligen är det ineffektivt och oekonomiskt eftersom det med jämna mellanrum leder till krig – denna hänsynslösa, djävulska krossare av allt gott i livet, av livet självt.

Denna ineffektivitet och detta slöseri beror inte på dålig skötsel. Det är inbyggda faktorer i det kapitalistiska systemet, som kommer att finnas så länge systemet består.

Under 30-talets depressionsår i USA gick en fjärdedel av alla arbetare arbetslösa, trots att de ville ha arbete. De svalt, hempermitterades eller anställdes vid statliga nödarbeten. Män, kvinnor och barn köade vid matutdelningsställena. Omfånget av detta slöseri med arbetskraft klargörs bäst av följande bild, som aldrig bör glömmas: ”Om alla elva miljonerna arbetslösa män och kvinnor radade upp sig på en enda brödkö, med armlängds lucka skulle kön sträcka sig från New York till Chicago, till St. Louis, till Salt Lake City, ja ända till San Francisco. Och ändå skulle det inte räcka. Kön skulle vända och sträcka sig hela vägen tillbaka igen – två gånger avståndet tvärs över den nordamerikanska kontinenten.”

Och samtidigt som dessa miljoner eländiga människor var i skriande behov av en möjlighet att utnyttja sina krafter för att skrapa ihop till livets nödtorft levde andra bättre lottade män och kvinnor i lyx därför att de ägde produktionsmedlen. Män och kvinnor som aldrig behövt eller önskat lära sig arbeta. De kunde leva i det mest skamlösa överflöd eftersom det kapitalistiska systemet var så konstruerat att det tillät dem att få inkomster från aktier i industrier, som de kanske aldrig ens hört talas om. Fattigdomen för de som ville arbeta men icke fick, kändes så mycket mer förödmjukande när ett fåtal kunde leva i lyx utan att arbeta.

När det kapitalistiska systemet konfronteras med det paradoxala förhållandet att fattigdom existerar mitt bland överflödet gör det upp en plan för att lösa problemet.

Planen går ut på att avskaffa överflödet.

Man häller bensin på potatisen för att göra den otjänlig som mänsklig föda, 30 av kaffe-skörden förstörs, mjölk hälls i floderna, frukt låter man ruttna på marken.

Detta skenbara vansinne är inte så tokigt som det verkar – i ett kapitalistiskt system. Det bygger på ett ekonomiskt system som inte strävar efter att föda folk med potatis, kaffe, mjölk och frukt, som vi behöver, utan enbart strävar efter högsta möjliga priser och förtjänster. Att skära ner tillgången är ibland lösningen på problemen. Men det rättfärdigar inte dessa handlingar, det bara bevisar att det kapitalistiska systemet är ineffektivt och slösaktigt till sin natur.

Kapitalismens största slöseri är krigen.

Total varuproduktionen kan inte uppnås i fredstid med en kapitalistisk ekonomi, men kan skapas under krigsförhållanden. Då, och endast då, kan kapitalismen lösa problemen med fullt utnyttjande av människor, material, maskiner och pengar.

Med vilket resultat? Fullständig förstörelse. Miljoner människors hopp, drömmar och liv förstörs: Tusentals skolor, sjukhus, järnvägar, broar, varv, gruvor och kraftverk förstörs. Tusentals kvadratkilometer odlad mark och skog förstörs.

Ingen kan räkna de sårades smärtor, de stympades lidanden, de överlevandes längtan efter de dödade. Men vi vet hur mycket pengar det kostar. Vi kan beräkna slöseriet i dollar och cent. Dessa siffror visar kristallklart att kriget är kapitalismens väldigaste slöseri.

Första världskriget kostade 200.000 miljoner dollars. Det är tillräckligt med pengar för att ge varje familj i USA, England, Belgien, Frankrike, Österrike, Ungern, Tyskland och Italien en bit mark med en 3.000-dollarsvilla (före inflationen) på.

”Eller, med alla dessa pengar, kunde vi sköta alla sjukhus i USA i 200 år. Vi kunde betala alla utgifter för skolväsendet i 80 år. Eller om 2.150 arbetare skulle arbeta i 40 år med en årlig inkomst på 12.500: – skulle deras sammanlagda inkomster utgöra kostnaderna för en dag i Första världskriget!” (Rich Man, Poor Man; 1935)

Andra världskriget kostade mer än fem gånger så mycket.

Det kapitalistiska systemets slöseri kan inte illustreras bättre än med kriget.

10. Kapitalismen är orationell

Det kapitalistiska systemet är orationellt.

Det bygger på förutsättningen att affärsmannens privata intressen oundvikligen tjänar nationens; om bara individerna släpps fria att göra så stora profiter som möjligt måste hela samhället tjäna på det; det bästa sättet att få saker gjorda är att låta kapitalisterna göra så stor profit som möjligt på dessa saker och som en garanterad biprodukt kommer då också människornas behov att tillfredsställas.

Denna förutsättning är definitivt inte riktig – speciellt inte som en evig regel. Allteftersom monopolen ersätter konkurrensen blir den allt mindre sann. Profitsökarens intressen sammanfaller ibland, och ibland inte, med samhällets intressen. I själva verket kolliderar dessa intressen oupphörligen.

Det kapitalistiska systemet är orationellt därför att det baserar produktionen på profiter för några få, istället för att basera den på människornas behov.

Det kapitalistiska systemet är orationellt därför att det istället för att använda den självklara metoden att inrätta produktionen direkt efter behoven, använder en indirekt metod. Produktionen inrättas efter profiten, med en svag förhoppning att behoven ändå tillfredsställs på något sätt.

Dessutom uppstår en känslig fråga som gäller det demokratiskt riktiga i att en handfull profitjagande kapitalister själva bestämmer huruvida en nations behov skall tillfredsställas eller inte. Och till vilket pris. Det är knappast orättvist att påstå att den ekonomiska demokratin är ersatt med ekonomisk diktatur när folket inte kan styra ekonomin efter sina intressen.

Denna ekonomiska diktatur, som redan i fredstid är utomordentligt farlig för landets välfärd, kan i krigstid bli ett hot mot landets själva existens. Oberoende av krisens allvar yrkar de ekonomiska diktatorerna på att profiten går före plikten – och dom har makt nog att tvinga landet att betala det pris dom begär. Detta är ingen ogrundad anklagelse; den bekräftas av USA:s erfarenheter i såväl Första som Andra världskriget. En statlig undersökning som publicerades 1941, förklarade:

> ”Regeringen och samhället är rent ut sagt ‘satta på pottan’, när det gäller att förhandla med storfinansen under krig eller andra krissituationer. Storfinansen vägrar fungera, utom på villkor som den själv dikterar. Den kontrollerar naturtillgångarna, bränsleförråden, alla strategiskt viktiga delar av landets ekonomiska struktur, den tekniska utrustningen och kunskapen om framställningsprocesserna.
>
> Första världskrigets erfarenheter, som uppenbarligen upprepas nu, visar att storfinansen vägrar använda sina tillgångar om den inte ‘betalas ordentligt’. I själva verket är detta utpressning, vilket inte döljs alltför väl ... Det är i denna situation som frågan uppstår: Vad kostar patriotism?”

Det kapitalistiska systemets orationella karaktär visar sig tydligast i den totala bristen på planering. Inom varje företag finns det system, organisation, planering; men i förhållandet mellan ett företag och ett annat finns inget system, ingen organisation, ingen planering – bara anarki.

Storfinansen försäkrar oss att det är inte noggrann, enhetlig planering som säkrast skapar ekonomisk välfärd för ett land, utan en rad individuella beslut som fattas av enskilda kapitalister med sina egna intressen för ögonen. Förhoppningsvis skall summan av alla dessa beslut också bli till samhällets bästa.

Det är ett obegripligt resonemang.

Det kapitalistiska systemet är dessutom orationellt genom att det delar upp människorna i antagonistiska klasser. I stället för ”en odelbar nation med frihet och rättvisa för alla” skapar kapitalismen två nationer, med frihet och rättvisa för den ena klassen men inte för den andra. Istället för ett enat samhälle där människorna lever tillsammans i broderskap och vänskap framtvingar det kapitalistiska systemet ett oenigt samhälle där arbetarklass och ägandeklass ständigt kämpar mot varandra om en större del av nationalinkomsten.

Den ägande klassens inkomster, profiten, betraktas som någonting gott eftersom det är industrins mål att skapa profit medan arbetarklassens inkomster, lönen, betraktas som någonting dåligt eftersom de minskar profiten. Detta är pudelns kärna. Profiten anses som någonting absolut gott, som bör bli så stor som möjligt; lönen anses som någonting absolut dåligt som bör hållas nere till ett minimum för att göra produktionskostnaderna så låga som möjligt.

Resultatet måste bli att arbetarna inte kan köpa tillbaka de varor de själva producerat och detta leder till kriser och depressioner – systemets periodvisa sammanbrott. Kan man tänka sig ett mer ologiskt ekonomiskt system?

Genom att framhålla profitskapandet som det primära motivet för industriell utveckling förvirras begreppen om de mänskliga värdena.

Hur ska man uppföra sig i ett kapitalistiskt samhälle? Det beror på.

Inom affärsvärlden använder man sig av konkurrens, självviskhet, grov ohederlighet, undanröjning av rivaler, vad som helst som ger resultat. Bry dig inte om vad du ska använda det till, använd all din tid och energi till febrig jakt på rikedom – ju större högar du äger desto mer framgångsrik är du. Så lyder det kapitalistiska systemets levnadsregler. Och framförallt, sky inga medel för att skaffa vad du kan.

I en värld av bröder och vänner skulle andra värderingar gälla. Istället för konkurrens – samarbete. I stället för hat – kärlek. Istället för att roffa åt sig mesta möjliga själv – dela med dig. Istället för att nå toppen över andras döda kroppar – hjälp dina medmänniskor. Istället för

”hur mycket kan jag tjäna på det” – ”kan det hjälpa andra”. Istället för längtan efter rikedom – önskan att tjäna andra.

Dessa två system av värderingar är lika skilda som natt och dag.

11. Kapitalismen är orättvis

Det kapitalistiska systemet är orättvist.

Det måste vara orättvist eftersom ojämlikhet är en av dess grundstenar.

Livets goda flyter i en jämn ström till en liten, privilegierad, rik klass. Skrämmande osäkerhet, förödmjukande fattigdom och få valmöjligheter är den stora, oprivilegierade, fattiga klassens lott.

Detta är ett resultat av privat ägande av produktionsmedlen – grunden för det kapitalistiska systemet. Ett annat viktigt resultat är skillnaderna i den personliga friheten mellan de som äger produktionsmedlen och de som inte gör det.

Arbetaren är en ”fri” man och kan göra som han vill, teoretiskt sett. I verkligheten är hans frihet emellertid strängt begränsad. Hans enda frihet består i att välja mellan att acceptera de obarmhärtiga villkor som arbetsgivaren ställer – eller att svälta.

President Roosevelt formulerade detta i sitt budskap till kongressen 1944 (11/1): ”Nödställda människor är inte fria människor.”

Det kapitalistiska systemets struktur är sådant att majoriteten av folket alltid måste vara ”nödställda människor” och därför ofria. De äger inget annat än två händer. De måste äta idag vad de förtjänade igår. Vid 40-års-åldern betraktas de som ”för gamla” för att arbeta i storindustrierna. De tvingas alltid uppleva känslan av otrygghet, risk att förlora jobbet.

En annan orättvisa i det kapitalistiska systemet är att det accepterar en klass av parasiter, som inte på något sätt skäms över att leva utan att arbeta, utan tvärtom är stolt över det. Det kapitalistiska systemets försvarare säger att även om dessa parasiter är lata så är inte deras pengar lata – den tribut de kräver från de som arbetar är belöningen för den ”risk” de tar. Delvis är det sant – det finns verkligen en möjlighet att de förlorar sina pengar.

Men medan de riskerar sina pengar, riskerar arbetarna sina liv. Hur stor är den risk som arbetarna tar? Siffrorna är häpnadsväckande. ”Under kriget översteg antalet döda och sårade i våra fabriker betydligt förlusterna i döda och sårade på slagfältet.”

1946 dog en amerikansk arbetare i olyckshändelse varje halvtimme under dygnets 24 timmar.

För var 171/2 sekund skadades en nordamerikansk arbetare. Vem tar egentligen riskerna i industrin?

Och vilken belöning får arbetarna för den risk de tar?

Här är ett exempel, typiskt för den kapitalistiska industrin:

1946 stred arbetarna på Bethlehem Steel Company’s skeppsvarv för – och vann – en ökning på 15 % vilket höjde minimilönen på varvet till 5,25 kronor per timme.

Det betyder 210: – i veckan, eller 11.000: – om året.

1946, samma år, fick direktörerna i Bethlehem 46 %:s löneförhöjning, Mr. J. M. Larkin, Bethlehems vice-president, som yrkade på att de ökade utgifterna för arbetarnas löner måste skäras ner, fick ett tillägg på 200.000: – till sin vanliga lön som var 700.000: – /år.

Det betyder 900.000: – på ett år, drygt 17.000: – i veckan, 460: – i timmen.

Mr. Larkin fick *varje* vecka mer än halvannan gång så mycket som Behtlehems arbetare hade i minimilön om *året*.

Mr. Larkin fick *varje timme* mer än två gånger så mycket som arbetarna tjänade *i veckan.*

Även om Mr. Larkins inkomst är många gånger större än arbetarnas har han åtminstone tjänat ihop den själv. Han har fyllt en nödvändig funktion och har därför en viss moralisk och legitim rätt till sin inkomst. Men vilken moralisk rätt till rikedom har den som ärver en förmögenhet och aldrig gör ett nyttigt handtag i sitt liv?

Låt oss vara klara över betydelsen av arvsinstitutionen i det kapitalistiska systemet. När en människa ärver en miljon kronor är det inte en stapel med sedlar som han tar utav så länge det räcker. Så enkelt är det verkligen inte.

Miljonen består vanligen av aktier eller obligationer i bank- eller industriföretag. Vissa aktier ger en utdelning på 8 %, andra på 2 %etc. Låt oss anta att den genomsnittliga utdelningen är 4% per år. Det betyder att han har en årlig inkomst på 40.000: – bara på grund av det enkla faktum att han äger dessa aktier.

Av allting som produceras i landet varje år går 40.000: – till hans plånbok. Han gör av med dessa 40.000: – i år, nästa år och året därpå. Efter tjugo år dör han kanske och då ärver hans son förmögenheten. Då får sonen 40.000: – om året att göra av med. Och hans son efter honom. Och så vidare. Och efter flera generationer som kunnat göra av med 40.000: – om året kvarstår fortfarande miljonen orörd. Vem påstår att man inte kan äta upp kakan och ändå ha den kvar?

Varken den första arvingen, hans son eller sonson har någonsin behövt smutsa sina händer med något arbete. Därför att dom äger produktionsmedel har det möjliggjorts för dem att leva som parasiter på andras arbete.

Ännu en skriande orättvisa i det kapitalistiska systemet är skillnaderna i möjligheter.

Ett barn föds i ett arbetarhem där mannen tjänar 10.000: –/år och samtidigt föds ett annat barn i ett miljonärshem. Får dom samma rättigheter och möjligheter? Får båda lika bra mat, kläder eller bostad? Får dom samma möjligheter till sjukvård, fritid eller skolgång?

Det räcker inte med att svara att ”USA är möjligheternas land” och arbetarsonen kan nå en topplats om han är tillräckligt begåvad. Begåvning betyder en del, men familj, social position och pengar betyder mer. Det betyder inte att en fattig pojke med begåvning, energi och tur inte kan bli rik, för det kan han. Men chanserna för de fattiga, *som klass,* att nå en bättre position har alltid varit små och blir allt färre.

När det saknas möjligheter räcker det inte med begåvning. Och det saknas möjligheter.

Det förklarade Högsta Domstolens president Jackson för medlemmarna i American Political Science Association för några år sedan: ”Den verkliga förbannelsen med dagens system med privat företagsamhet är att det förstör företagsamheten, det ger inte tillräckligt med möjligheter för våra bäst begåvade medborgare att nå topplatserna ... drömmen om att begåvningarna når toppen är sällan sann ... Föräldrar arbetar och sparar för att hålla barnen i grundskolan och när den är klar finns det inget annat att göra för pojken eller flickan än att börja längst ner på en omöjligt lång stege upp mot några få stora företag, som behärskas av USA:s sextio storfamiljer.”

En av de grundläggande förutsättningarna för att ”komma fram” är att ha utbildning. Och lika möjligheter till utbildning existerar inte i USA idag.

Av en undersökning i New York framgick att av de 25 % studenter som hade de högsta betygen från gymnasiet fortsatte bara hälften till universitet. De hade inte pengar för att studera vid de privata universiteten och stormaktsstaten erbjuder inga fria universitet.

Skillnaderna i utbildningsmöjligheter sträcker sig ännu längre. 1947-års statliga undersökning om högre utbildning skrev: ”En av de allvarligaste anklagelserna mot det amerikanska samhället är att det inte erbjuder någorlunda samma möjligheter till utbildning för ungdomen. För den stora majoriteten av våra pojkar och flickor beror det inte på deras egen förmåga om de ska få det slags och så mycket utbildning som dom skulle vilja, utan på vilket samhälle eller i vilken familj dom råkar ha blivit födda. Eller i värsta fall på deras hudfärg eller deras föräldrars religion.”

Skillnaderna i utbildningsmöjligheter för negrer kan visas med följande siffror: av 1.700 högskolor och universitet i USA är bara 118 avsedda för negrer. Dessa högskolors utrustningsstandard framgår av att 1938 kostade Harvard University lika mycket på ett år som 96 högskolor för negrer.

Skillnaderna i ekonomiska möjligheter för negrer är naturligtvis lika stora som skillnaderna i utbildningsmöjligheter. Det rasistiska systemet som skiljer på vita och svarta är mycket lönande. De svarta arbetarna i Söderns jordbruk och industri (liksom i Norr där det saknas fackföreningar) har mindre betalt än vita som utför samma arbete. Det är det ena sättet som rassystemet ger förtjänst på. Eftersom det finns tillgång på lågavlönad svart arbetskraft får vita arbetare i Södern mindre betalt än vita arbetare i Norr som gör samma arbete. Det är ett andra sätt som rassystemet ger förtjänst på.

I ett system där det primära motivet för produktion är profit för de privata ägarna är det ofrånkomligt att profiten betraktas som det väsentligaste – väsentligare än liv. I det kapitalistiska samhället är det inte ovanligt att pengarna värderas högre än människors liv.

Ett grymt bevis för detta är liken efter de 111 män som dog i en gruvexplosion i Centralia-gruvorna 25:e mars 1947.

Dessa 111 män hade inte behövt dö.

Gruvherrarna visste att gruvan var riskabel ty lokala och statliga gruvinspektörer skrev rapport efter rapport om saken och påtalade förhållandena.

Dwight Green, guvernören i Illinois kände till att gruvan var osäker.

Han kände till det, eftersom han fick ett brev ett år innan olyckan från gruvfackföreningens styrelse. De skrev på uppdrag av gruvarbetarna: ”Guvernör Green, detta är en bön till Er, att rädda våra liv och tvinga Gruvbolaget Centralia att följa lagarna i gruva 5 ... innan det inträffar en explosion liknande de i Kentucky och West Virginia ...”

Ett år senare dog tre eller fyra av de män som skrivit under brevet – de dog i den explosion som de bett guvernören förhindra.

Efter explosionen tillsattes en statlig undersökningskommitté som frågade William H. Brown, verkställande direktör för gruvan, varför gruvherrarna inte hade installerat ett kylsystem som kunnat förhindra explosionen.

Han svarade: ”Ärligt talat tyckte vi inte att det lönade sig.”

”Ni menar att ni inte ville ta kostnaderna?”, frågade kommittén. ”Just det”, svarade Brown.

En strid mellan kapital och människoliv – och kapitalet vann.

12. Kapitalismen förlorar

Det kapitalistiska systemet är inte bara ineffektivt och slösaktigt, orationellt och orättvist, det har brutit samman.

Under en krisperiod brakar systemet ihop i så stor utsträckning att istället för att alla genom att arbeta får mat, kläder och tak över huvudet, så måste samhället försöka föda, klä och skaffa bostäder till de arbetslösa genom olika system av understöd, friställningar, beredskaps-arbeten och dylikt.

Om det bara var under krisperioder som systemet begränsade produktionen skulle man kunna hävda att kapitalismen endast hämmade produktionskrafternas utveckling tidvis och inte ständigt. Men så är det inte. Enligt Harvardprofessorn Schlicter, vid handelshögskolan, ”är det inte bara under depressionsår som kapitalismen producerar under sin kapacitet. På grund av den rådande ekonomiska ordningen begränsar de flesta företagen *normalt* sin produktion för att bibehålla sin betalningsförmåga.”

Trots att krigen för med sig enorma offer av människoliv och kolossala ekonomiska förluster fortsätter de kapitalistiska länderna att eftersträva krig. Jämvikten i systemet hotas och möjligheten till utplåning av hela mänskligheten är uppenbar för alla. Ändå hinner inte kapitalismen avsluta ett krig förrän den börjar förbereda nästa.

Kapitalismen har inget alternativ. Dess inneboende motsättningar driver den till att missbruka eller underutnyttja sin produktionskapacitet i fredstid. Det är endast under krig eller under förberedelser till krig som den kan skapa ett överflöd. *Kapitalismen kan inte leva utan att förfärdiga de vapen som kommer att bli dess egen död.*

Kapitalismen är mogen att ersättas av något nytt.

Det nya systemet kan inte skräddarsys. Det måste växa fram ur det gamla systemet på samma sätt som kapitalismen själv växte fram ur feodalismen. I själva det kapitalistiska samhällets utveckling måste vi leta efter groplantor för det nya samhällssystemet.

Vi behöver inte söka långt borta. Kapitalismen har omformat produktionen från att vara en individuell till en kollektiv process. Förr i tiden tillverkades varor av enskilda hantverkare som arbetade med sina egna verktyg i sina egna verkstäder. Idag tillverkas produkterna av tusentals arbetare som arbetar tillsammans vid invecklade maskiner i jättelika fabriker.

Processen får en alltmer samhällelig karaktär när fler och fler människor kopplas samman i större och större fabriker.

1 ett kapitalistiskt samhälle sköts saker gemensamt och framställs saker gemensamt men de ägs inte gemensamt av de som framställer dem. De som använder maskinerna äger dem inte och de som äger dem använder dem inte.

I detta ligger den grundläggande motsättningen i det kapitalistiska samhället – medan produktionen är samhällelig, resultatet av gemensamma ansträngningar och arbete, är ägandet privat, individuellt. Produkterna, som framställs gemensamt, tillägnas inte producenterna utan produktionsmedlens ägare, kapitalisterna.

Botemedlet är enkelt – att koppla samman produktionens samhälleliga karaktär med samhälleligt ägande av produktionsmedlen.

Lösningen på konflikten mellan samhällelig produktion och privat ägande är att föra den kapitalistiska processens utveckling mot samhällelig produktion till sin logiska slutsats samhälleligt ägande.

Största delen av USA:s näringsliv behärskas av företag, där ägarna har aktier och får profiten, men som sköts av anställd personal. I allmänhet har företagsägarna mycket litet om ens någonting att göra med planering och skötsel. Ägandet, som en gång var ändamålsenligt, har blivit parasitiskt. Kapitalisterna, som klass, behövs inte längre. Om de så placerades på månen skulle inte produktionen behöva stanna av en enda minut.

Privat ägande till produktionsmedlen och profitmotivet är dödsdömt. Kapitalismen har överlevt sig själv.

Istället för kapitalismen håller det på att växa fram ett nytt samhällssystem – socialismen.

Del 3

Förändringens förkämpar

13. De utopiska socialisterna

Socialismen är ett system där produktionsmedlen ägs gemensamt, i motsats till kapitalismen där de ägs privat. Produktionen planeras och inriktas på nyttoföremål istället för på den profitstyrda, anarkistiska produktionen.

Socialismens ide är inte ny. Det kapitalistiska systemet hade knappt kommit igång genom den industriella revolutionen och uppkomsten av jättefabriker, förrän tänkande människor avslöjade dess ineffektivitet, slösaktighet, orationella element och orättvisor.

Anda ifrån början på 1800-talet framlades kapitalismens plågor för allmänheten i både England och Frankrike i broschyrer, böcker och tal. Sådan kritik hade framförts tidigare – så tidigt som på 1500-talet och sedan i varje århundrade därefter. Men i allmänhet var dessa tidiga författare isolerade och kunde aldrig bygga upp en rörelse för sina idéer. Från 1800-talets början förändrades situationen. Robert Owen i England och Charles Fourier och Comte Henri de Saint-Simon i Frankrike kan helt korrekt kallas för pionjärsocialister, eftersom var och en av dessa byggde upp en ansenlig rörelse kring sina idéer. Deras böcker lästes av många, de hade talrika åhörare vid sina möten och genom dem spreds socialistiska idéer till andra länder – inklusive ett så avlägset land som USA.

De nöjde sig inte med att förkasta dagens samhälle. De gick längre. De ägnade mycket tid och kraft åt att noggrant planera ett nytt samhälle, var och en på sitt sätt.

In i minsta detalj utarbetade de sina egna visioner av det framtida idealsamhället. Även om deras enskilda utopier skiljde sig åtskilligt på olika punkter grundade de sig på ett gemensamt mönster.

Den första och viktigaste principen för deras utopiska system var kapitalismens avskaffande. De kunde bara se ondska i det kapitalistiska systemet. Det var slösaktigt, orättvist och planlöst. De ville skapa ett planerat samhälle som skulle vara effektivt och rättvist. Under kapitalismen levde det fåtal som inte arbetade i bekvämlighet och lyx därför att de ägde produktionsmedlen. Utopisterna ansåg att gemensamt ägande av produktionsmedlen var förutsättningen och medlet för att skapa ett bra liv. Därför ansåg de att alla som arbetade i deras drömsamhälle skulle leva i bekvämlighet och lyx, genom att de själva ägde produktionsmedlen.

Detta var socialism – och det var utopisternas dröm.

Det förblev en dröm för utopisterna. Även om de visste *vad* de ville uppnå hade de bara en dimmig uppfattning om *hur de skulle göra* för att nå dit de ville. De trodde att allt som be-

hövdes var att göra upp en plan för idealsamhället, intressera de mäktiga eller de rika (eller båda) för den nya ordningens sanning och skönhet, experimentera i liten skala och sedan lita på folks goda förstånd för att allt skulle gå som de tänkt sig.

Utopisternas naivitet framgår framförallt av att de vände sig just till de grupper som hade mest intresse av att behålla den rådande ordningen och inte i en förändring. De vägrade att agitera för sina ekonomiska och politiska idéer bland arbetarna, vilket ytterligare visade att de missförstått vilka krafter som påverkar samhället. De trodde att de skulle kunna skapa det nya samhället genom att vädja till människornas goda vilja och förnuft. Och inte genom att organisera arbetarna som en klass. Och de insisterade på att de hade rätt.

Lika orealistisk framstår deras uppfattning om att de skulle kunna starta sociala experiment i miniatyr efter sina utopiska skisser.

Som man kunde förutse var deras ”lycksalighetens öar i den kapitalistiska misärens grå hav” dömda att misslyckas. Det kapitalistiska systemet kan inte förbättras i små isolerade kommuner som är avstängda från resten av världen.

De utopiska socialisterna var humanister, som starkt reagerade mot kapitalismens brutala miljö. De kritiserade det kapitalistiska systemet i riktiga och genomträngande analyser och de gjorde upp ritningar för en bättre värld. Medan de predikade sitt nya evangelium föddes två män som skulle attackera problemet på ett annorlunda sätt.

De hette Karl Marx och Friedrich Engels.

14. Karl Marx och Friedrich Engels

Utopisternas socialism grundade sig på en humanistisk känsla av orättvisa. Marx och Engels socialism grundade sig på studier av mänsklighetens historiska, ekonomiska och sociala utveckling.[1]

Karl Marx skisserade ingen utopi. Han skrev praktiskt taget ingenting om hur Framtidens Samhälle skulle fungera. Han var oerhört intresserad av tidigare samhällstyper, hur de uppstod, utvecklades och förstördes tills det Nutida samhället uppstod. Han var oerhört intresserad av det Nutida samhället, ty han ville upptäcka vilka krafter i detta som skulle föra det över till Framtidens samhälle.

Till skillnad från utopisterna ägnade sig Marx aldrig åt morgondagens ekonomiska institutioner. Han ägnade nästan all sin tid åt att studera dagens ekonomiska institutioner.

Marx ville veta vad det var som fick hjulen att gå runt i det kapitalistiska systemet. Titeln på hans viktigaste verk, *Kapitalet – en kritisk analys av det kapitalistiska samhället*, visar vad han studerade och intresserade sig för. Han var den förste stora sociala tänkare, som gjorde en systematisk, intelligent, kritisk analys av de kapitalistiska produktionsförhållandena.

---

[1] I fortsättningen kommer vi att hänvisa till Marx' idéer, men det betyder inte att man får underskatta Engels' roll när det gällt att utveckla det socialistiska tänkandet. Marx och Engels var i tjugoårsåldern när de träffades och förblev sedan vänner och arbetskamrater för livet. Ingen kan ifrågasätta att deras lysande intellektuella kompanjonskap är det förnämsta historien sett. Även om Engels var en framstående tänkare i sig själv och hade kommit fram till sina filosofiska grundprinciper innan han träffade Marx, nöjde han sig med att spela "andre fiolen" under alla deras år av samarbete. 1888 summerade han deras förhållande med följande ord: "Jag kan inte förneka, att jag både före och under mina fyrtio års samarbete med Marx arbetade självständigt med att lägga vissa grundstenar och speciellt med att utarbeta teorin. Men större delen av dess ledande grundprinciper, speciellt vad det gäller de ekonomiska och historiska områdena och i synnerhet dess slutgiltiga, klara formuleringar är Marx' verk. Marx stod högre, såg längre och hade en bredare och snabbare överblick än någon av oss andra. Vi andra var i bästa fall begåvade. Marx var ett geni."

Utopisternas socialism var en fantasiprodukt, en uppfinning av den ena eller den andra briljante tänkaren. Marx tog ner socialismen från skyarna. Han visade att den inte bara var en vag förhoppning utan nästa steg i mänsklighetens historiska utveckling – det nödvändiga och ofrånkomliga resultatet av det kapitalistiska samhällets utveckling.

Marx överförde socialismen från att vara en utopisk idé till en vetenskap. Han ersatte de visionära och fantastiska skisserna av en perfekt samhällsordning med en jordnära teori om social utveckling. Istället för att vädja till sympati, god vilja och intelligens hos överklassen för att åstadkomma förändringen, förlitade han sig på att arbetarklassen kunde frigöra sig själv och bli den nya ordningens arkitekt.

Marx' socialism – den vetenskapliga socialismen – formulerades för mer än hundra år sedan, i februari 1848, i *Kommunistiska manifestet*, som han skrev tillsammans med Engels. Denna skrift, som bara var 23 sidor i originalupplagan, och som innehåller doktrinens renade kärna, har sedan dess blivit grundstenen för den socialistiska rörelsen i varje hörn av världen. Den har översatts till fler språk än alla andra böcker, förutom bibeln. Det är utan tvekan den mest inflytelserika broschyr som någonsin skrivits någonstans genom att den inspirerat hela den mäktiga arbetarrörelsen i hela världen.

Genom sina intensiva studier i varför samhället är som det är, varför det förändras och hur det förändras, fann Marx och Engels att det löpte en röd tråd genom historien. Skeenden inträffar inte oberoende av varandra. Historien bara *tycks vara* ett virrvarr av oordnande fakta och händelser, men i själva verket är den inte ett virrvarr. Historien är inte kaotisk – den formar sig till ett slutet, lagbundet mönster, som kan upptäckas.

Karl Marx upptäckte dessa lagar för det mänskliga samhällets utveckling. Det är hans storartade gåva till mänskligheten.

I varje civilisation är ekonomin, politiken, rättsväsendet, religionen och utbildningen sammanbundna; varje sak är avhängig av de andra och är vad den är på grund av de andra. Av alla dessa krafter är ekonomin den viktigaste – basfaktorn. Förhållandet mellan människorna som producenter är grundvalen för samhället. Människornas levnadsförhållanden bestäms av på vilket sätt de skaffar sig levebröd – på det förhärskande produktionssättet i varje samhälle vid varje given tidpunkt.

Människornas sätt att tänka beror på deras sätt att leva. Med Marx' ord: ”Det materiella livets produktionssätt behärskar de sociala, politiska och andliga livsprocessernas allmänna karaktär. Det är inte människans medvetande som bestämmer över hennes liv. utan tvärtom – det är de sociala omständigheterna som bestämmer över hennes medvetande.”

Det finns en viss uppfattning om vad som är rätt, rättvisa, frihet etc. – de åskådningar som varje samhälle har – som passar varje särskilt stadium i den ekonomiska utvecklingen, som varje särskilt samhälle har uppnått. Vad är det då som skapar sociala och politiska revolutioner? Är det bara en ändring i människors åsikter? Nej. Ty dessa åsikter beror på en förändring som först skett i ekonomin – i produktionssättet och varuutbytet.

Människan fortsätter sin erövring av naturen; hon upptäcker eller uppfinner nya och bättre metoder för att framställa och byta varor. När dessa förändringar får grundläggande och långtgående resultat uppstår samhälleliga konflikter. De förhållanden som växt fram med den gamla produktionsmetoden har stabiliserats och det traditionella samlevnadssättet har fixerats i lagen, politiken, religionen och utbildningen. Den maktägande klassen vill behålla sin makt –och kommer i konflikt med den klass som är i harmoni med det nya produktionssättet. Resultatet blir revolution.

Enligt marxisterna kan man genom att analysera historien på detta sätt förstå den värld som annars blir obegriplig. Genom att betrakta historiska händelser som resultat av de klass-relationer som uppstår på grund av produktionsförhållandena, blir det förut obegripliga för första gången begripligt. Följaktligen inleds Manifestets analys med denna mening: ”Historien om alla hittillsvarande samhällen är historien om klasskamp.”

Vilken roll spelar staten i kampen mellan klasserna? Staten är en skapelse av den härskande klassen. Den har byggts upp och bibehållits för att bevara det rådande systemet. Dess roll i det kapitalistiska samhället förklaras i Manifestet: ”Den moderna statens verkställande organ är inget annat än en kommitté för att sköta hela bourgeoisiens gemensamma affärer.”

Den primära uppgiften för staten i ett kapitalistiskt samhälle är att försvara det privata ägandet av produktionsmedlen, vilket i sin tur är själva grundvalen för den kapitalistiska klassens herravälde över arbetarklassen. Av detta följer att om arbetarklassen strävar efter att avskaffa privat ägande över produktionsmedlen så måste den förstöra den härskande klassens stat och ersätta den med sin egen stat. Arbetarklassen kan bara ta makten – dess revolution kan bara lyckas – om den härskande klassens stat förstörs och ersätts med arbetarklassens stat.

Vid ett första ögonkast kan det tyckas som om detta bara innebär att kapitalistklassens diktatur ersätts med arbetarklassens diktatur. Är detta målet för arbetarklassens revolution – att låta arbetarna härska över den klass som tidigare härskade över arbetarna?

Nej. Proletariatets diktatur är bara det första nödvändiga steget mot att för alltid avskaffa klassförtrycket – genom att sätta stopp för de omständigheter som delar samhället i klasser. Det socialistiska målet är inte att ersätta en typ av klassförtryck med en annan, utan att fullständigt avskaffa klasserna. Det socialistiska målet är det klasslösa samhället, där varje form av exploatering är avskaffad. Med Manifestets ord: ”Istället för det gamla borgerliga samhället med dess klasser och klassmotsättningar framträder en sammanslutning vari envars fria utveckling är förutsättningen för allas fria utveckling.”

Alltid och överallt betonade Marx att omdaningen från det gamla klassamhället till det nya klasslösa samhället måste vara arbetarklassens, proletariatets verk. Han betraktade proletariatet som den aktiva pådrivaren för att genomföra socialismen, därför att det utgör majoriteten av befolkningen och lider mest av motsättningarna inom kapitalismen, därför att det inte finns något annat sätt för proletariatet att förbättra situationen för sig självt.

Arbetarna tvingades genom de grymma förhållanden som de levde under att bindas samman, att organisera sig, att bilda fackföreningar för att slåss för sina intressen. Fackföreningar bildas emellertid inte över en natt. Det tog lång tid för känslan av gemensamma klassintressen att växa fram och innan det skett var det otänkbart med mäktiga organisationer i nationell skala.

Det var kapitalismens expansion, genom den industriella revolutionen och storfabrikerna, som möjliggjorde de enorma framstegen för fackföreningsrörelsen. Detta måste inträffa, eftersom den industriella revolutionen medförde koncentration av arbetare till städerna, de för organisationer på riksplan så nödvändiga förbättringarna i transport- och kommunikations-väsendet och de förhållanden som nödvändiggör en organiserad arbetarrörelse. Sålunda växte organiserandet av arbetarklassen fram med kapitalismens utveckling, som skapade klassen, klassmedvetandet och de fysiska förutsättningarna för samarbete och kommunikation.

Proletariatet är alltså ett barn av kapitalismen och växer med den. Slutligen, när kapitalismen bryter samman, när den är kringränd av motsättningar som den inte kan lösa, när ”samhället inte längre kan leva under denna bourgeoisie, med andra ord, när dess existens inte längre är förenlig med samhället” – när kapitalismen är mogen för kyrkogården, är det proletariatet som kommer att begrava den.

Marx var ingen salongsrevolutionär som var nöjd med att tala om för omgivningen vad som borde göras och hur det skulle göras. Nej. Han levde efter sin filosofi. Och eftersom hans filosofi inte bara var en förklaring av världen, utan också ett instrument för att förändra världen kunde han, som övertygad revolutionär, inte befinna sig ovanför kampen utan måste ta aktiv del i den.

I enlighet med sin övertygelse att det var proletariatet, som skulle avskaffa kapitalismen, ägnade han al! kraft åt att träna och organisera arbetarklassen för dess ekonomiska och politiska strider, bredvid sina studier. Han var den Internationella Arbetarföreningens (Första internationalen) mest aktiva och inflytelserika medlem. Den bildades i London 28:e september 1864. Två månader efter den bildats skrev Marx till en tysk vän, Dr Kugelmann: ”Föreningen, eller snarare dess styrelse, är viktig därför att ledarna för Londons fack-föreningar är med i den ... Ledarna för Paris’ arbetare är också knutna till den.”

För Marx och Engels hade fackföreningarna en djupare innebörd än vad folk insåg, då som nu: ”Organiserandet av arbetarklassen som en klass genom fackföreningar ... är proletariatets verkliga klassorganisation genom vilket det kan föra sina dagliga strider mot kapitalet, där det övar sig självt ...”

Övar sig för vad? För kampen om högre löner, kortare arbetstid, förbättrade arbets-förhållanden? Ja visst. Men också för den mycket viktigare kampen – kampen för arbetar-klassens fullständiga frigörelse genom avskaffandet av privat ägande av produktionsmedlen.

Marx drev denna tes hårt i ett tal till Internationalens generalförsamling i juni 1865. Efter att ha visat, att om inte fackföreningarna deltog i den dagliga kampen ”skulle de förvandlas till en jämnstruken massa av kuvade stackare för vilka det inte skulle finnas någon räddning”, gick han vidare och förklarade att de måste ha ett bredare syfte: ”Samtidigt och helt bortsett från det allmänna slaveri, som är förbundet med lönesystemet, får arbetarklassen inte för sig själv överdriva slutresultatet av dessa dagliga strider. Den får inte glömma att den kämpar mot verkningarna men inte mot orsakerna till dessa verkningar, att den visserligen bromsar den nedåtgående rörelsen men inte förändrar dess riktning, att den använder lindrande medel men inte botar sjukdomen. Den får därför inte helt absorberas av dessa oundvikliga gerillastrider, som oupphörligt uppstår ur kapitalets ständiga övergrepp, eller ur förändringar på marknaden. Den måste förstå att det nuvarande systemet – trots allt det elände det bringar arbetarklassen – samtidigt går havande med de för samhällets ekonomiska omdaning nödvändiga *materiella betingelserna* och samhälleliga formerna. I stället för den *konservativa* parollen: *‘En skälig dagslön för en skälig arbetsdag!’* borde man skriva på fanorna den revolutionära parollen: *‘Ned med lönesystemet!’*.”

Alltid och överallt lärde Marx ut sin grundläggande tes – den enda lösningen är en grundläggande förändring i samhällets ekonomiska, politiska och sociala organisation, med arbetarklassens revolution som medel att uppnå detta.

Betyder detta, som det allmänt framställs, att Marx trodde så mycket på revolutionen att han ville se den överallt, närsomhelst? Inte alls. Marx var motståndare till revolution utan urskillnad. I Internationalen bekämpade han de som skrek på revolution av princip, de som menade att revolutionen måste genomföras därför att den borde genomföras. Kärnan i Marx’ tänkande är att revolutionen måste inträffa i det rätta ögonblicket för att lyckas; samhället kan inte omformas om inte dess ekonomiska utveckling har gjort det moget för förändring.

Grunden för förändring till socialism finns i de djupa motsättningarna inuti det kapitalistiska systemet. Produktionens samhälleliga karaktär leder till systemets sönderfall genom bildandet av den nya ordningens embryo inne i den gamlas livmoder. Arbetarklassens ökade

klassmedvetande och organisering leder till de revolutionära handlingar, som är nödvändiga för förändringen.

Marx såg det kapitalistiska systemet som en del av den mänskliga utvecklingens historia. Det var varken evigt eller oföränderligt. Tvärtom så var kapitalismen ett nödvändigt, förgängligt samhällssystem, som likt varje annan form av mänskligt samhälle, vuxit fram ur det tidigare samhället, utvecklats, skulle förfalla och följas av åter ett nytt system. För Marx fanns det inga statiska samhällen – alla befinner sig i konstant rörelse och förändring. Han ansåg det vara sin uppgift att visa vad som förorsakade förändringarna i det kapitalistiska samhället – att upptäcka kapitalismens ”rörelselag”. Han började med att försöka förklara det och slutade med linjera upp ett handlingsprogram för de krafter som i framtiden skulle skapa ett bättre samhälle, istället för att som andra ekonomer ursäkta kapitalismen.

Socialister anser att Marx’ bild av det kapitalistiska samhället är riktig och närmare sanningen än den bild, som målas upp av icke-marxistiska ekonomer. Angående detta sa professor Leontief vid Harvard University till medlemmar i Amerikanska ekonomföreningen för femton år sedan följande, trots att han själv inte är marxist: ”Om ... man vill lära sig vad profit och lön och kapitalistiska företag egentligen är så finns det mer realistisk och relevant förstahands-information i *Kapitalets* tre delar, än man rimligen kan förvänta sig att hitta i tio års taxeringskalendrar eller ett dussin läroböcker om dagens ekonomiska institutioner ...”

I samma föredrag gav professor Leontief sitt välförtjänta erkännande till de många förutsägelser som Marx gjort och som sedan dess gått i uppfyllelse: ”Listan är sannerligen imponerande: ökad förmögenhetskoncentration, det snabba försvinnandet av små och halvstora företag, stegrade konkurrensbegränsningar, oavbrutna tekniska framsteg som åtföljs av det fasta kapitalets allt större betydelse och sist men inte minst de ständigt återkommande konjunkturcyklernas oförminskade vågdalar – en oslagbar serie uppfyllda förutspåelser. Mot detta har den moderna ekonomiska teorin, med alla sina förfinade metoder, verkligen litet att visa upp.”

Det är intressant att notera att ungefär samtidigt som denna Harvardprofessor kände det nödvändigt att påpeka för sina kollegor bland nationalekonomerna att de hade mycket att lära av Karl Marx, så gav en annan erkänd forskare liknande råd till kollegor bland historiker. Charles Beard, en av USA:s mest framstående historiker, skrev en artikel i oktober 1935 i American Historical Review: ”Det kan vara lämpligt att påminna de som tenderar att behandla Marx som en enkel revolutionär eller hetlevrad partisan att han var mer än så. Han var doktor i filosofi från ett tyskt universitet. Han var lärare i grekiska och latin. Han behärskade, förutom sitt tyska modersmål, grekiska, latin, franska, engelska, italienska och ryska. Han var synnerligen kunnig i samtida historia och ekonomi. Så hur mycket man än ogillar Marx’ personliga idéer kan man inte frånkänna honom stor och djup kunskap och ett oförskräckt och uppoffrande leverne. Han inte bara tolkade historia, det gör var och en som skriver om historia, utan han skapade också historia. Förmodligen kunde han en del.”

Arbetarrörelsen, i praktiskt taget varje land på jorden, som kämpar för social och ekonomisk rättvisa misstänker att han kunde en del.

Asiens och Afrikas kolonialiserade folk, som grundar sin kamp för frihet och oberoende på hans lära, tycker att han kunde en del.

Östeuropas länder, som försöker ersätta den anarkistiska profitproduktionen med planhushållning, tror att han kunde en del.

Det privilegierade fåtalet i varje kapitalistiskt land i världen, som desperat försöker bevara sina sviktande maktpositioner, skakar av fruktan över att han eventuellt kunde en del.

Människorna i ett land som täcker en sjättedel av jordens yta, och som framgångsrikt krossat kapitalismen och demonstrerat att socialismen kan göra slut på klasskillnaderna och möjliggöra för folket att medvetet styra ekonomin till allas fördel, är bergsäkra på att han kunde en del.

Del 4

Socialismen

15. Socialistisk planhushållning

Vi har nu kommit till en analys av socialismen. Låt oss från början vara klara över att de som tror på socialismen inte hävdar att förändringen från privat till allmänt ägande av produktionsmedlen kommer att lösa alla mänsklighetens problem – det gör inte änglar av djävlarna och inte heller skapar det ett himmelrike på jorden. Däremot påstår socialisterna, att socialismen avhjälper kapitalismens huvudplågor, avskaffar exploateringen, fattigdomen, otryggheten och krigen och skapar en grundval för större välfärd och lycka för mänskligheten.

Socialismen betyder inte stegvisa lappverksreformer av kapitalismen. Den betyder en revolutionär omvandling – ett samhällsbyggande efter fullständigt annorlunda ritningar.

Istället för individuella ansträngningar för individuell profit kommer det att bli gemensamma ansträngningar för gemensamma vinster.

Tyg kommer att vävas, men inte för någon att tjäna pengar på, utan för att förse folk med kläder – och på samma sätt blir det med andra varor.

Människors makt över medmänniskor kommer att minska; människornas makt över naturen kommer att öka.

Möjligheterna till att producera mesta möjliga kommer att utnyttjas till det yttersta för att skapa välfärd för alla, istället för att strypa produktionen av profitskäl.

Den överhängande faran för depressioner och arbetslöshet, nöd och otrygghet, försvinner med vetskapen att planerad nyttoproduktion alltid säkrar arbetstillfällen för alla – ekonomisk säkerhet från vaggan till graven.

När framgång inte längre mäts i antal lyxartiklar utan i vilken utsträckning man lyckas samarbeta med medmänniskor, då ersätts guldets ordning med en gyllene ordning.

Imperialistiska krig, som skapas av profitjägarnas jakt på utländska marknader där de kan sälja ”överskottsvaror” och investera ”överskottskapital”, omöjliggörs, eftersom det inte kommer att finnas något ”överskottskapital” eller ”överskottsvaror” – och inga profitjägare.

När produktionsmedlen inte längre befinner sig i privata händer kommer inte samhället att delas upp i en arbetarklass och en arbetsgivarklass. En människa kan inte inneha en position varifrån hon kan exploatera en annan – A kommer inte att kunna göra profit på B’s arbete.

I korthet så är socialismens kärna, att landet inte längre kommer att ägas av några få och missskötas av dessa för sina egna intressen, utan landet kommer att ägas av folket och skötas av folket i folkets intresse.

Hittills har vi bara sysslat med en del av socialismens ”kärna”, nämligen att landet skall ”ägas av folket” – vilket också kan uttryckas som samhälleligt ägande av produktionsmedlen. Vi kommer nu till andra delen av denna definition – ”skötas av folket i folkets intresse”. Hur ska det kunna ordnas?

Svaret på den frågan är *centraliserad planering.* Samhälleligt ägande av produktionsmedlen är en nödvändig del av socialismen, lika väl som central planering är det.

Uppenbarligen krävs det mycken möda för att kunna centralt planera en hel nation. Det är så mödosamt att många människor i kapitalistiska länder – speciellt de som äger produktionsmedlen och därför tycker att kapitalismen är det bästa av alla av system – är övetygade om att det inte går. National Association of Manufactures (Industriförbundet) har, till exempel, gång på gång understrukit detta. Här är en av de klaraste meningarna om detta ämne, taget ur förbundets ”Den amerikanska industrins plattform”, som publicerades för några år sedan: ”En liten grupp människor kan inte besitta den vishet, framsynthet och insikt som behövs för att framgångsrikt planera, styra och stimulera människornas göranden.”

Om denna anklagelse är riktig så är det utomordentligt allvarligt för var och en som funderar på ett socialistiskt system. Ty socialistisk ekonomi måste vara en planerad ekonomi, och om det är omöjligt med planering, då är socialismen omöjlig.

Är det möjligt med central planering? 1928 hände någonting som gjorde att frågan om planering inte längre var en gissningslek utan kunde besvaras. 1928 lade Sovjetunionen fram sin Första Femårsplan. När den var färdig påbörjade man sin andra femårsplan och sedan den tredje femårsplanen (och så kommer det att fortsätta så länge Sovjet är socialistiskt – eftersom en socialistisk stat måste ha en plan).

N u behöver vi inte gissa längre huruvida det är möjligt för en nation att fungera med central planering eller inte. Vi vet. Sovjetunionen försökte. Det lyckades. Det är möjligt.

Oavsett vad man anser om det ena eller det andra i Sovjet och oavsett om man älskar eller hatar Sovjetunionen så måste man erkänna att ekonomin är planerad – och det gör också Sovjets bittraste fiender. Om vi således vill förstå hur planerad ekonomi fungerar i ett socialistiskt land så måste vi granska den ryska modellen.

Vad innebär en plan? När du eller jag eller vem som helst gör upp en plan har den alltid två moment – ett f ö r och ett h u r, ett mål och en metod. Målet är en del av vår plan och sättet en annan del.

På samma sätt är det med socialistisk planering. Den har ett mål och en metod. Sidney och Beatrice Webb (vilkas studie av Sovjetunionen, *Soviet communism: a new civilization?,* trots att den publicerades på mitten av 30-talet, fortfarande reser sig som ett magnifikt monument över ett helt livs pionjärforskning inom samhällsvetenskaperna) visade på den avgörande skillnaden i målsättning mellan socialistiska och kapitalistiska länder: ”1 ett kapitalistiskt samhälle så är alltid syftet med företagen, också de allra största, att ge profit i pengar till aktieägarna ... i Sovjetunionen, med vad som kallas proletariatets diktatur, är syftet ett helt annat. Det finns inga aktieägare som ska tillfredsställas och det tas ingen hänsyn till profit i pengar. Det enda syfte som finns, är att skapa maximal säkerhet och välfärd för hela samhället på lång sikt.”

Detta om målet i en planerad socialistisk ekonomi. Vi har redan diskuterat att det allmänna syftet är folkens behov och inte profit. Vad vi huvudsakligen ska syssla med här är inte f ö r utan h u r, inte målet utan metoden, för att uppnå detta. Vad vi vill veta är vilken politik som måste föras, för att nå detta eftertraktade mål.

Behoven är gränslösa – men det finns en gräns för de tillgängliga tillgångarna som ska möta dessa behov. Den politik som förs måste således grunda sig på vad som är möjligt och inte vad de ryska planerarna skulle vilja göra. De reella möjligheterna kan bara överblickas om man får en fullständig och korrekt bild av landets tillgångar.

Detta är vad den Statliga planeringskommissionen (Gosplan) gör.

Dess primära uppgift är att ta reda på vem och vad och var och hur om allting i Sovjetunionen. Vilka naturtillgångar finns i landet? Hur många arbetare finns det? Hur många fabriker, gruvor, kvarnar, lantbruk? Var finns de? Hur mycket producerade de förra året? Hur mycket skulle de kunna producera om de fick en viss del material och ett bestämt antal fler arbetare? Behövs det fler järnvägar och varv? Var borde de ligga? Vad finns tillgängligt? Vad behövs?

Fakta. Tabeller. Statistik. Berg av siffror.

Från varenda institution över hela det enorma Sovjetunionen, från varenda fabrik, lantbruk, kvarn, gruva, sjukhus, skola, forskningsinstitution, fackförening, kooperation, teatergrupp, från vartenda avlägset hörn i detta kolossala område kommer svaren på frågorna: Vad gjorde ni förra året? Vad gör ni i år? Vad hoppas ni åstadkomma nästa år? Behöver ni hjälp? Kan ni ge hjälp? Och hundratals ytterligare frågor.

All denna information väller in till Gosplans kontor där den samlas, organiseras och systematiseras av experter. ”Hela arbetsstyrkan i Gosplan uppgår nu till omkring två tusen statistikexperter och forskningstekniker av olika slag och lika många tjänstemän ytterligare – detta är med all säkerhet den bäst utrustade och mest omfattande permanenta, statistiska utfrågningsmaskinen i världen.”

När dessa experter har avslutat sorterandet, systematiseringen och kontrolleringen av insamlade data så har de en bild av det *existerande läget.* Men det är bara en del av deras arbete. De måste nu ställa sig frågan: *hur kunde läget vara?* I detta skede måste planerarna sammanträda med regeringen. ”Den statliga planeringskommissionens slutsatser och förslag överlämnades till regeringen, planeringen skiljdes från det politiska ledarskapet och det senare underordnades inte den förra.”

Planering betyder naturligtvis inte att det blir mindre betydelsefullt att fatta politiska beslut, som ska förverkliga planen. Politiken bestäms av regeringen och sedan är det planerarnas uppgift att lösa problemen på effektivast möjliga sätt på basis av det material som de samlat in. Efter diskussionerna mellan Gosplan och regeringen läggs det första förslaget till planen fram.

Men bara ett förslag. Ännu är det inte den färdiga Planen. I en socialistisk planekonomi räcker det inte med ”hjärntrustens” plan. Den måste underställas alla människor. Detta blir nästa steg. Förslagen skickas ut för genomläsning och kommentarer till en rad olika folkkommissioner och andra centrala organ som sysslar med nationalekonomiska problem som t. ex. Folkkommissionen för den tunga industrin, den lätta industrin, handel, transport, utrikeshandel etc. Varje centralt departement skickar vidare olika delar av planen till närmast lägre instans och slutligen kommer tillämpliga delar av planen ner till den enskilda industrin eller jordbruket. Förslagen utsätts för mycket noggrann granskning och överväganden i varje steg. När de kommer till sista anhalten på resan från Statens planeringskommission till fabriken eller kollektivjordbruket tar alla intresserade arbetare och bönder aktiv del i diskussionerna och överläggningarna om planen, ställer förslag och gör påpekanden. Efter denna genomgång skickas förslagen tillbaka uppför samma stege och når slutligen återigen den Statliga planeringskommissionen i förändrad och utökad form.

Arbetarna i fabriken och bönderna på jordbruket har uttalat sig om planens fördelar och nackdelar. Detta är en modell som ryssarna med all rätt är stolta över. Det händer ofta att dessa arbetare och bönder ogillar förslagen som gäller just deras del. Ofta presenterar de en motplan, där de visar att de kan öka produktionen än mer än vad som förväntas av dem. Detta att miljontals ryska medborgare diskuterar och debatterar den provisoriska planen anser ryssarna vara verklig demokrati. Målen som skall nås och arbetsmetoderna för att nå dem

bestäms inte uppifrån. Arbetare och bönder är medbestämmande. Och vad blir resultatet? En kompetent observatör svarar så här: ”Var jag än reste i Sovjetunionen mötte jag arbetare som sa, med stolthet: ‘Det här är *vår* fabrik, det här är *vårt* sjukhus, det här är *vårt* semesterhem.’ De menar inte att de äger dessa saker själva, individuellt, utan att de fungerar och producerar ... direkt för arbetarnas bästa och att de är medvetna om detta. De är dessutom mycket medvetna om att de själva är ansvariga för att allting fungerar in i minsta detalj.”

Tredje steget på förberedelserna för planen innebär en slutlig granskning av de återsända förslagen och siffrorna. Gosplan och regeringen går igenom förslagen och tilläggen, gör de nödvändiga ändringarna och sedan är planen klar. I sin slutliga form skickas den tillbaka till arbetarna och bönderna och hela nationen satsar all energi på att fullgöra uppgifterna. Gemensamt handlande för det gemensammas bästa blir verklighet.

I ett socialistiskt system, genom samhälleligt ägande av produktionsmedlen och central planering, kan hela folket bestämma över sitt eget öde – människan är herre över de ekonomiska krafterna. Produktion och konsumtion grundas på en plan som frågar: Vad har vi? Vad behöver vi? Hur ska vi bära oss åt för att få vad vi behöver med det vi har? Med en sådan plan är det möjligt att ge var och en ett meningsfyllt arbete och rätten till arbete kan garanteras. Paragraf 118 i Sovjetunionens grundlag slår fast dessa ord: ”Medborgare i Sovjetunionen har rätt till arbete, dvs. garanteras rätten till anställning och betalning för arbete efter kvalitet och kvantitet. Rätten till arbete säkras genom den socialistiska organisationen av nationalekonomin, den konstanta tillväxten av det sovjetiska samhällets produktivkrafter, undanröjandet av de ekonomiska kriserna och avskaffandet av arbetslösheten.”

Det sammanbrott som inträffade 1929 kallas ofta för en världskris. Det är fel. Produktionsstoppet, som åtföljdes av arbetslöshet och misär för massorna, drabbade alla delar av jordklotet – utom en. Depressionsvågen kastade sig mot Sovjetunionens gränser – och vek undan.

Ryssarna var säkra bakom de vallar som skapats genom en socialistisk planekonomi.

Centralplanering är ett karakteristiskt drag för socialismen. För att göra det begripligt hur sådan planering sker var det nödvändigt för oss att undersöka den ryska modellen – eftersom Ryssland för ögonblicket är det enda socialistiska landet i världen.

Vi får emellertid inte göra misstaget att tro att socialism i varje annat land skulle innebära exakt detsamma som i Sovjetunionen. Det skulle det inte göra. I t. ex. ett socialistiskt USA skulle det inte vara någon brådska med att bygga upp industrin, eftersom vi redan har den största och bästa i världen. Vår första uppgift skulle, tvärtom mot vad som var fallet i Sovjetunionen, vara att bygga ut produktionen av konsumtionsvaror.

På samma sätt i andra länder. Naturtillgångarna är olika, klimatet är olika, folkens tycke och smak är olika, hälsa, utbildning och kultur har kommit olika långt. Uppfattningen om frihet och mänskliga rättigheter är olika, historia och tradition är olika. Sovjetunionens speciella förhållanden, som fick landet att utveckla den sorts socialism som bäst passade dess behov, skulle inte vara desamma i andra länder och deras socialism skulle bli av ett annat slag.

Men de breda perspektiven skulle bli desamma för alla länder som omfattar socialismen. I alla skulle produktionsmedlen ägas gemensamt och det skulle bli central planering.

16. Frågor om socialism

Kan vårt ekonomiska system fungera utan kapitalister?

Byt ut det sista ordet i frågan och du skall se att det är samma fråga som ställts i varje historisk period. För fyra hundra år sedan var frågan i Europa: Kan vårt ekonomiska system

fungera utan feodalherrar? För hundra år sedan var frågan i USA: Kan vårt ekonomiska system fungera utan slavägare?

Precis som samhället upptäckte att det kunde klara sig utan feodalherrar och slavägare skall det också upptäcka att det kan klara sig utan kapitalister.

En distinktion måste göras mellan kapitalister och produktionsmedlen som de äger, d. v. s. kapitalet. Samhället kan givetvis inte klara sig utan produktionsmedel – jorden, gruvorna, råvarorna, maskiner och fabriker. Dessa är nödvändiga. Skillnaden har klargjorts av Robert Blatchford i hans berömda bok, 'Merrie England':

> Att säga att vi inte kunde arbeta utan kapital är lika sant som att säga att vi inte kunde slå utan en lie. Att säga att vi inte kunde arbeta utan en kapitalist är lika falskt som att säga att vi inte kunde slå en äng om inte alla liar tillhörde en man. Nej, det är lika falskt som att säga att vi inte kunde slå om inte alla liar tillhörde en man och han tog en tredjedel av skörden som betalning för lånet av dem.

Så länge som kapitalisterna var nödvändiga för administrationen, så länge han förtjänade sin inkomst, så länge var han nödvändig: nu när han bara får sin inkomst genom aktier och obligationer medan tjänstemän gör arbetet, är han inte längre nödvändig.

Ägandet som en gång var nyttigt är nu parasitiskt. Och vem kan förneka att vårt ekonomiska system skulle kunna fungera – bättre än någonsin tidigare – utan parasiter?

Faktum är att vi har nått den punkt där samhället inte bara kan utan må st e fungera utan kapitalister, eftersom de använder makten – och måste det – till att skapa arbetslöshet, osäkerhet och krig.

Kommer folk att arbeta utan vinstmotiv?

Det bästa svaret på den frågan är att de flesta – just nu – arbetar utan vinstmotiv i det kapitalistiska samhället. Fråga arbetaren i en stålindustri eller en textilfabrik eller en kolgruva hur stor vinst han får på sitt arbete och han kommer helt korrekt att tala om för dig, att han inte får någon vinst alls – att vinsten går till industri-, fabriks- eller gruvägaren. Varför arbetar då arbetaren?

Om inte vinsten är hans motiv vad är det då? De flesta människor i ett kapitalistiskt samhälle arbetar därför att de måste. Om de inte arbetade kunde de inte äta. Så enkelt är det. De arbetar inte för profiten utan för lönerna, för att få råd till mat, kläder och bostad för sig och sina familjer.

Det skulle vara samma tvång under socialismen – människorna skulle arbeta för att förtjäna sitt uppehälle.

Socialismen erbjuder flera motiv för arbetet än kapitalismen kan erbjuda. För vems skull uppmanas arbetarna att anstränga sig för att öka produktionen? Under socialismen uppmanas människorna att arbeta hårt och bra därför att det är samhället som helhet som gynnas. Så är det inte under kapitalismen. Där resulterar inte extra arbete i att samhället gynnas utan i att kapitalisternas vinst ökar. Det ena har mening, det andra inte; det ena inspirerar arbetarna att ge så mycket av sig själva som möjligt, det andra att ge minsta möjliga han kan klara sig undan med. Det ena är ett skäl som tillfredsställer själen och eggar fantasin, det andra skälet lockar bara de enkelspåriga.

Mot detta invänds att det kan vara sant för den vanliga arbetaren, eftersom profitmotivet för honom har varit ganska illusoriskt. Men det gäller inte för snillet, uppfinnaren eller den kapitalistiske företagaren för vilka profitmotivet har varit reellt.

Är det sant att det är drömmar om rikedom som får forskare och uppfinnare att arbeta dag och natt för att nå framgångsrika resultat med sina experiment? Det finns få bevis som stöder denna teori. A andra sidan finns det rikligt med bevis att uppfinningsrika genier inte söker någon annan belöning än uppfinnarglädjen eller lyckan av ett fullt och fritt användande av sina skaparkrafter.

Se på dessa namn: Remington, Underwood, Corona, Sholes. Du känner genast igen tre av dem som framgångsrika skrivmaskinsfabrikanter. Vem var den fjärde, Mr. Christopher Sholes? Han var skrivmaskinens uppfinnare. Gav hans hjärnas avkomma honom samma förmögenhet som den gav Remington, Underwood eller Corona? Det gjorde den inte. Han sålde sina rättigheter till Remington för 12.000 dollar.

Var Sholes motiv rikedom? Inte enligt hans levnadstecknare: ”Han tänkte sällan på pengar och han tyckte inte om att tjäna pengar för det ställde bara till bekymmer. Det var därför han brydde sig så litet om affärer.”

Sholes är bara en av de tusentals uppfinnare och vetenskapsmän som alltid är så upptagna av sitt skapande arbete att de ”sällan tänkte på pengar”. Det betyder inte att det inte finns några, vilkas enda motiv är profiten. Det är vad man kan vänta sig i ett guldhungrande samhälle. Men t. o. m. i ett sådant samhälle är raden av stora namn, vars motiv var att tjäna mänskligheten, tillräckligt lång för att bevisa att vetenskapliga genier arbetar utan profitmotiv.

Om det någonsin fanns något tvivel om saken kan det inte finnas kvar idag. Den tid då den individuelle vetenskapsmannen arbetade på egen hand är för länge sedan förbi. I allt högre grad blir de duktiga människorna inom vetenskapens värld anställda av de stora korporationerna för att arbeta i deras laboratorier mot fast lön. Säkerhet, ett drömlaboratorium, den belöning man får av ett intressant arbete – de är nöjda med detta och får det ofta – men inte profiten.

Anta att de uppfinner någon ny process. Får de vinsten som kan bli resultatet? Nej, det får de inte. Ökad prestige, befordran och en högre lön kanske – men inte vinsten.

Ett socialistiskt samhälle kommer att veta hur man skall uppmuntra och hedra sina uppfinnare och vetenskapsmän. De kommer att få både de penningbelöningar och den vördnad som tillkommer dem. Och de kommer att få det som de skattar högre än allting annat – möjligheten att fortsätta med sitt skapande arbete i full utsträckning.

Profiten var definitivt motivet för den kapitalistiske företagaren för länge sedan – men han har långsamt försvunnit från den industriella scenen. Han har ersatts av en ny typ av verkställande organ, bättre anpassad till förändringen från konkurrens- till monopolindustri. Den hänsynslöshet, djärvhet och aggressivitet som karakteriserade den gamla typen av företagare är inte önskvärd i dagens monopolföretag. Storföretagen har skurit ner risktagningarna till ett minimum; deras affärer är mekaniserade och planerade; deras beslut baseras inte längre på intuition utan på statistiska undersökningar.

Dessa företag styrs inte av gårdagens ägare-företagare. De styrs inte av ägarna alls – de sköts huvudsakligen av anställda tjänstemän, som arbetar mot lön och inte för profit.

Deras löner kan bli stora eller små, de kan inkludera stor bonus eller ingen bonus. Dessutom kan det finnas andra belöningar – ära, prestige, makt, glädjen av att göra ett arbete bra. Men för de flesta av de människor som sköter USA:s affärsliv har profitmotivet för länge sen försvunnit.

Kommer folk att arbeta för andra motiv än profit? Ingen behöver gissa. Vi vet alla att folk gör det.

Får alla samma lön i ett socialistiskt samhälle?

Nej det får de inte. Den skicklige arbetaren får mer än den dålige; företagsledaren får mer än arbetaren; den store musikern får mer än den medelmåttige musikern; bonden som producerar 400 skäppor vete får mer än en bonde som producerar 300; gruvarbetaren som gräver upp åtta ton kol får mer än gruvarbetaren som gräver upp sex o. s. v. Folk betalas efter kvaliteten och kvantiteten på deras arbete.

Också de som har de största inkomsterna i ett socialistiskt samhälle måste fortsätta att arbeta för att få behålla dem. De kan aldrig omvandla dem till arbetsfria inkomster genom att köpa produktionsmedel och sedan leva på andras arbete. De kan inte köpa produktionsmedlen av det utmärkta skälet att i ett socialistiskt samhälle tillhör produktionsmedlen folket och är inte till salu. Den höga lön de får genom hårdare eller bättre arbete än andra tillåter dem att leva bättre än andra som förtjänar mindre. Men deras högre lön tillåter dem inte att exploatera andra.

Fastän det finns skillnader i betalning i ett socialistiskt samhälle har alla samma möjligheter. Fastän skickliga arbetare får högre lön har de mindre skickliga arbetarna lätt tillgång till den träning och den erfarenhet som behövs för att bli skickliga; trots att administratörer, ingenjörer, författare, artister får högre lön öppnar den fria utbildningen dörrarna till dessa yrken för alla efter förmåga. Och ”alla” i ett socialistiskt samhälle betyder alla – det betyder inte alla som har råd att betala avgifter, alla som har en oklanderlig vandel eller alla som inte är negrer eller judar.

Vad är skillnaden mellan socialism och kommunism?

Socialism och kommunism innebär båda att produktionssystemen baseras på gemensamt ägande av produktionsmedlen och central planering. Socialismen kommer direkt ur kapitalismen; det är den första formen av det nya samhället. Kommunismen är en utveckling eller ett ”högre stadium” av socialismen.

Av var och en efter hans förmåga, åt var och en efter hans arbete (socialism).

Av var och en efter hans förmåga, åt var och en efter hans behov (kommunism).

Den socialistiska principen om distribution efter arbete – dvs. efter det utförda arbetets kvalitet och kvantitet, är genast möjligt och praktiskt. A andra sidan är den kommunistiska principen om distribution efter behov inte omedelbart möjlig eller praktiskt realiserbar – den är ett slutmål.

Innan kommunismen kan uppnås måste produktionen nå oanade höjder – för att tillfredsställa allas behov måste det finnas ett stort överskott av allting. Dessutom måste det ha skett en förändring i människornas attityd till arbete – i stället för att arbeta därför att de måste kommer folk att arbeta därför att de *vill*, både i en känsla av ansvar till samhället och därför att arbete tillfredsställer ett känt behov i deras liv.

Socialismen är det första steget i processen att utveckla produktivkrafterna för att få överflöd och att förändra människans mentala och andliga åskådning. Det är det nödvändiga övergångsstadiet från kapitalism till kommunism.

Av skillnaden mellan socialism och kommunism får man inte dra den slutsatsen att de politiska partier som kallar sig socialistiska propagerar för socialism, medan de som kallar sig kommunister propagerar för kommunism. Så är inte alls fallet. Eftersom den omedelbara efterföljaren till kapitalism bara kan vara socialism har de kommunistiska partierna liksom de socialistiska partierna som mål att införa socialismen.

Finns det då någon skillnad mellan de socialdemokratiska partierna, som ofta kallar sig socialistiska, och de kommunistiska partierna? Ja, det finns det.

Kommunisterna tror att så snart arbetarklassen och dess allierade kan, så måste de göra en grundläggande förändring av staten. De måste ersätta den kapitalistiska diktaturen över arbetarklassen med arbetarklassens diktatur över den kapitalistiska klassen som ett första steg i utvecklingen där kapitalisterna som klass (men inte som individer) upphör att existera och ett klasslöst samhälle slutligen införs. Socialismen kan inte byggas bara genom att överta och använda det gamla kapitalistiska regeringsmaskineriet; arbetarna måste förstöra det gamla och upprätta sin egen statsapparat. Arbetarstaten får inte ge den gamla styrande klassen någon möjlighet att organisera en motrevolution; den måste använda väpnad kraft för att krossa det kapitalistiska motståndet när det kommer. Socialdemokraterna däremot tror att det är möjligt att göra övergången från kapitalism till socialism utan en grundläggande förändring i statens karaktär. De har denna syn därför att de inte ser den kapitalistiska staten huvudsakligen som en institution för kapitalistklassens diktatur utan snarare som ett perfekt maskineri som kan användas av vilken klass som än får kontroll över det. Då behöver inte den maktinnehavande arbetarklassen den gamla kapitalistiska statsapparaten och sätta upp sin egen – vägen till socialism kan gås steg för steg inom ramen för den kapitalistiska statens demokratiska former.

De två partiernas attityder till Sovjetunionen mynnar direkt ur deras syn på detta problem. I allmänhet prisar de kommunistiska partierna Sovjetunionen; de socialdemokratiska partierna förnekar den i varierande grad. För kommunisterna förtjänar Sovjetunionen applåder från alla sanna socialister därför att man där har gjort den der från alla sanna socialister därför att man där har förvandlat den socialistiska drömmen till verklighet; för socialdemokraterna förtjänar Sovjetunionen bara fördömanden därför att men där inte har byggt någon socialism alls – åtminstone inte den socialism de drömde om.

Innebär socialism att man tar folks privategendom?

I stället för att vilja ta folks privategendom vill socialisterna att folk skall äga mer än någonsin tidigare.

Det finns två slags privategendom. Det finns egendom som är personlig till sin natur, konsumentartiklar som används för det privata nöjet. Sedan finns det en slags privategendom som inte är personlig till sin natur, egendom i form av produktionsmedel. Den sortens egendomar används inte för det privata nöjet utan för att producera konsumentartiklar.

Socialism betyder inte att man lägger beslag på den första sortens privategendom t. ex. dina kläder; det betyder att man lägger beslag på den andra sortens privategendom, t. ex. fabriken där kläderna tillverkas. Det innebär att man lägger beslag på privategendomen för ett fåtal, produktionsmedlen, så att det blir mycket mer privategendom för de många, i form av konsumtionsvaror. Den del av rikedomen som produceras av arbetarna och sedan tas ifrån dem i form av profit blir deras under socialismen. För att kunna köpa mer privategendom, mer kläder, mer möbler, mer mat, fler biobiljetter.

Mer privategendom att använda och glädjas åt. Ingen privategendom för förtryck och exploatering. Det är socialism.

Predikar inte socialister klasskamp?

Klasskampen måste existera så länge som samhället är delat i klasser med motsatta intressen. Kapitalismen skapar, genom sin egen natur, denna delning. Klasskampen upphör så snart samhället inte längre är delat i fientliga klasser. Socialismen skapar, genom sin egen natur, ett klasslöst samhälle.

Socialister ”predikar” inte klasskamp – de beskriver en klasskamp som redan existerar. De kallar på arbetarklassen för att de skall hjälpa till att få till stånd en förändring av ett samhälle, som måste vara delat i klasser, till ett annat samhälle där en sådan delning inte är möjlig. De påpekar att det universella broderskapet, som bara kan vara en dröm under kapitalismen, kommer att bli verklighet under socialismen.

Vad socialisterna predikar är det mänskliga kamratskapets evangelium. Detta är vad *Encyclopedia Britannica* säger om deras lära: ”Den socialistiska etiken är nära besläktad med kristendomens etik, om inte identisk med den.”

Har inte folk i USA det bättre ställt än folk i Sovjet och bevisar inte det att kapitalismen är bättre än socialismen?

Kapitalismen i USA är mer än 150 år gammal, socialismen i Sovjetunionen är bara 36 år gammal. Att jämföra de två är därför lika orättvist som att jämföra styrkan hos en fullvuxen man med styrkan hos ett barn som just lärt sig gå.

Sovjetunionen var dessutom ett efterblivet industriellt land, förstört av krig och hungersnöd, vid dess födelse. Det hade just börjat utvecklas när det ödelades en andra gång i Andra världskriget. Det är uppenbart att socialismens och kapitalismens relativa meriter inte prövas genom att ta som jämförelseobjekt det rikaste kapitalistiska landet i världen, det land som hunnit längst industriellt och blivit minst berört av krigens förstörelse.

Det skulle vara rättvisare att jämföra Tsarrysslands kapitalism med Sovjetunionens socialism. Varje neutral observatör håller med om att socialismen är långt mer överlägsen på alla sätt.

På samma sätt skulle det vara rättvisare att jämföra ett kapitalistiskt USA med ett socialistiskt USA.

I inget annat land är de materiella förutsättningarna så mogna för socialismen. Ingenstans kunde en omvandling från kapitalismens osäkerhet, habegär och krig till socialismens säkerhet, frihet och fred ske så snabbt och med ett sådant minimum av kaos och obehag. Medan andra länder, på väg till socialismen, måste göra stora offer för att få industrier, vetenskaplig och teknisk kunskap är våra färdiga att användas. I andra länder, som Sovjetunionen, måste folket i början klara sig utan viktiga varor för att få kapacitet att producera överflöd. I USA är produktivkrafterna redan byggda – de behöver bara frigöras. Det kan socialismen göra, men inte kapitalismen.

Är inte socialismen oamerikansk?

För att socialismen skall vara oamerikansk måste dess mål strida mot andan och traditionen hos det amerikanska folket. Är det fallet? Vad kunde vara mer amerikanskt än de socialistiska kraven på social rättvisa, lika möjlighet, ekonomisk säkerhet och fred – alla amerikanska principer som återfinns i oberoendedeklarationen och i Konstitutionen? Och har inte dessa alltid varit våra största statsmäns föregivna ideal?

Karl Marx’ socialism är en vetenskap. Som alla andra vetenskaper är den universell och har direkt eller indirekt berört miljoners tänkande i varje hörn av jordklotet – inberäknat USA. Men ett prov på om en ide är amerikansk eller oamerikansk är inte varifrån iden kommer utan på vilket sätt den kan användas i USA.

Är inte socialismen omöjlig därför att ”man kan inte ändra den mänskliga naturen”?

De som påstår att ”man kan inte ändra den mänskliga naturen” gör misstaget att anta att därför människan uppträder på ett visst sätt i ett kapitalistiskt samhälle är detta människans natur och inget annat uppträdande är möjligt. De ser att i ett kapitalistiskt samhälle är människan

förvärvslysten, hennes motiv är själviska och hon vill komma fram med alla medel, riktiga eller falska. De drar därav slutsatsen att detta är naturligt för alla mänskliga varelser och att det är omöjligt att etablera ett samhälle baserat på någonting annat än konkurrens och kamp för privat vinning.

Antropologerna säger dock att detta är nonsens – och bevisar det genom att citera det där, det där och det där samhället som existerar nu och där människans beteende inte alls är likt det under kapitalismen. Historikerna förenar sig med dem och säger att argumentet är nonsens – och bevisar det genom att tala om slavsamhälle och feodalism, där människans uppförande inte alls påminde om det under kapitalismen.

Det är troligen sant att alla mänskliga varelser är födda med självbevarelse- och reproduktionsdrift. Deras behov av föda, kläder, bostad och sexuell kärlek är basala. Så mycket kan erkännas vara den ”mänskliga naturen”. Men det sätt på vilket dessa drifter tillfredsställs behöver inte nödvändigtvis vara det sätt som är vanligt i ett kapitalistiskt samhälle – det beror snarare på vad som passar bäst i det samhälle man är född. Om människans basala behov bara kan tillfredsställas genom att slå ner någon annan kan vi anta att människorna kommer att slå ner varandra. Men om människans basala behov kan tillfredsställas bättre genom samarbete är det rimligt att anta att människorna kommer att samarbeta.

Människans självbevarelsedrift uttrycks genom hennes önskan att ha mer och bättre mat, kläder och bostad, i hennes längtan efter säkerhet. När hon märker att dessa behov inte kan tillfredsställas lika bra för alla under kapitalismen som under socialismen kommer hon att ändra sig.

17. Frihet

Frihet betyder för de flesta amerikaner rätt att göra och säga vad de vill, utan att staten blandar sig i det. Och de ser med särskild stolthet på sin rätt att kritisera regeringen och människorna som sitter i den.

Dessa friheter över vilka amerikanarna med rätta är så stolta, är inskrivna i Rättighetsförklaringen, de tio första buden i Konstitutionen. Garantierna är specifika – frihet att tala, skydd mot ... arrestering, skydd mot fängelsestraff utan rättegång med jury i alla kriminella fall.

Betydelsen av dessa friheter kan inte övervärderas. De är värdefulla friheter. De har varit viktiga vapen i arbetarklassens kamp för bättre förhållanden. De har hjälpt till att göra USA stort. Deras existens har hjälpt till att bygga en stor nation genom att göra USA till en magnet för invandrare från andra länder. Hur länge skulle Michael ha stannat kvar i sitt gamla land efter att ha fått detta brev från sin bror Joseph, som trivs i sin nyvunna frihet? ”Michael, det här är ett underbart land, man kan fritt göra som man vill. Man kan läsa vad man vill och skriva vad man vill och säga vad som faller en in utan att någon arresterar en.”

Amerikanarna har utan tvivel njutit dessa friheter mer än folk i de flesta andra länder. Inte desto mindre skulle det vara dumt att säga att dessa rättigheter som garanteras oss genom Konstitutionen alltid existerar i verkligheten. De friheter vi har på papperet finns inte alltid i det verkliga livet. Sålunda förtalar och dömer Utskottet för oamerikansk verksamhet medborgare i yttersta respektlöshet för Rättighetsförklaringen. Statstjänstemännens rätt att fritt yttra sig och gå med i föreningar är inskränkt genom en lag av presidenten, som drar upp ett nytt mönster för lojalitet, stick i stäv med den amerikanska traditionen. FBI har blivit en politisk polis med ändlösa rader av hemliga handlingar om miljoner amerikaners tro och aktivitet. Och den typ av information som FBI betraktar som viktig i sina undersökningar av den nya ”lojaliteten” visas genom denna kommentar av en FBI-reporter 1948: ”Han är en sådan typ som tillåter sin färgade hemhjälp att komma och gå genom stora porten.”

Fakta börjar peka på att vi har varit alltför självbelåtna i vår tro på att de glödande frihetsförklaringar vi får oss till livs överensstämmer med verkligheten. Överensstämmelsen blir inte större av bedyranden om vår tro på friheten eller fromma upprepningar om vår kärlek till den.

Vad mera är: friheten kan effektivt förnekas eller förtryckas även när det inte är något direkt tvång från staten. Exemplen är många. Negrerna i Södern har inte samma medborgerliga rättigheter som vita och överallt i landet är de diskriminerade i en eller annan form. Judarna förföljs av restriktioner, som hindrar dem från att på jämbördig basis komma in i skolor, hotell, arbeten. Filmförfattare berövas sin utkomst därför att de kräver sin lagliga rätt att hålla sina personliga åsikter för sig själva. Kommentatorer drivs från radion därför att de är alltför ”liberala”.

Är vår stolthet över friheten att tänka och säga vad vi vill lika välgrundad som vi vill tro att den är? Tolererar vi verkligen alla skiljaktiga politiska och ekonomiska åsikter? Det är sant att vi normalt inte placerar liberaler eller radikaler i fängelse. Men vad händer när tiderna blir hårdare – 1953 t. ex.? Och är det inte också sant att arbeten, makt och prestige går till de som inte avviker, de som är ”sunda” och ”säkra”? Ta utbildningen som ett exempel. Vi stoltserar över den akademiska friheten på våra högskolor. Det finns tusentals professorer i hundratals högskolor i USA. På det hela taget – under normala tider igen – har de rätt att lära ut vad de vill. Men valdes de inte från början därför att deras åsikter i stort överensstämde med högskolornas rektorers? Hur många akademiskt kvalificerade socialister får någonsin plats som lärare i ekonomi på universiteten?

Pressfrihet är en ädel, högtravande fras, som ljuder skönt i amerikanska öron. Vi tycker om att tro att det betyder rätten att fritt yttra sig offentligt. Kanske var det så en gång – men inte nu längre. Utskottet för Pressfriheten, ledd av dr Robert Hutchins, f. d. kansler vid Chicago-universitetet, rapporterade 1947: *”Skydd mot regeringen är inte längre tillräckligt för att garantera att en människa som har någonting att säga också får en möjlighet att säga det. Pressens ägare och förvaltare bestämmer vilka personer, vilka fakta, vilka versioner av fakta och vilka idéer som skall nå allmänheten.”* (Vår kursivering)

Vii USA tror att hela frågan om frihet hänger på ”skydd mot regeringen” – på att sätta gränser för lagens makt att diktera eller kontrollera vad vi säger eller gör. Men, som utskottsrapporten visar, frånvaron av begränsningar är i sig själv inte nog – det garanterar inte ”att en människa som har någonting att säga också får en möjlighet att säga det”.

Socialisterna påstår att detta är problemets kärna. För dem är inte frånvaron av tvång nödvändigtvis en försäkran om frihet, hur värdefull den än är. Bara för att lagen inte förbjuder dig att göra en sak betyder det inte att du kan göra det. Du har rätt att åka till närmaste flygplats och ta ett plan till New Orleans, Hollywood eller New York – men du är inte fri att göra det om du inte har pengar för att betala biljetten. Vad är det för glädje med att ha en rätt som man inte kan utnyttja?

Frihet betyder således en hel del mer än frånvaron av förbud. Den har en positiv sida som för majoriteten av folket är av större betydelse. Frihet betyder att leva livet till det yttersta – ekonomiska möjligheter att tillfredsställa kroppens behov av mat, kläder och skydd, plus tillräckliga möjligheter att bilda sig, utveckla sin personlighet och hävda sin individualitet.

Denna syn på friheten kommer troligen som en överraskning för de, som alltid har haft medel att tillfredsställa sina önskningar och utveckla sina möjligheter. *För dem* mäts friheten bara i termer av icke-inblandning i deras rättigheter. För den stora majoriteten av mänskligheten mäts friheten emellertid mindre i termer om rättigheter och mer i termer om bröd, fritid, trygghet. Vi behöver bara ställa några få frågor för att få fram giltigheten av denna bredare

betydelse: Är en svältande man utan arbete fri? Är en okunnig analfabet, avstängd från böckernas och kulturens värld, fri? Är en man, som är kedjad vid ett arbete 52 veckor om året och aldrig får en dag ledig för vila, semester och resor, fri? Är en man, som hela tiden plågas av oro för familjens uppehälle, fri? Är en man, som hela tiden är rädd för att förlora sitt arbete, fri? Är en intelligent människa, som inte har råd med att gå i skola för att utveckla sitt intellekt, fri?

Bara de rika kan njuta av friheten i dess större betydelse av obundenhet, säkerhet, fritid. De fattiga är inte fria. Inte heller kan de vinna sin frihet under kapitalismen. Kampen för socialism är därför, som Corliss Lamont så träffande säger, en kamp för att ”dela friheten”.

Arbetarklassens väg till frihet är klart markerad: att ersätta privat ägande av produktionsmedlen med kollektivt – att ersätta kapitalism med socialism. Det leder till majoritetens verkliga frihet. Som John Strachey säger: ”Den inledande handlingen med att avskaffa kapitalisterna skapar i ett slag mer frihet än som någonsin har existerat eller kommer att existera under kapitalismen, utom för kapitalisterna. Varken konstitutioner eller grundlagar, republiker eller konstitutionella monarkier kan någonsin göra människan fri så länge som hennes utkomst beror på välvilligheten hos en liten klass, som håller svärdet över livsmedlen. Bara i ett socialistiskt samhälle kan dessa friheter, som de engelska och amerikanska arbetarna bara har en skugga av, ta form och bli verklighet. I ett socialistiskt samhälle får arbetarna inte bara de teoretiska rättigheterna utan också de dagliga praktiska möjligheterna att använda sina friheter. De kan leva och inte bara arbeta. Under socialismen blir arbetet ett medel för ett fritt och bra liv. Under kapitalismen vårdas arbetarens liv som ett nödvändigt medel för att få ut mesta möjliga arbete ur honom.”

Medan socialismen betyder frihet för majoriteten av folket berövar den kapitalisterna den frihet de njöt av. Därför skall vi besvara kapitalisternas rasande skrik att socialism och frihet är oförenliga med frågan: Vems frihet? Det är sant att socialismen är oförenlig med det slags frihet som de blivit vana vid. Den avskaffar deras frihet att sätta sitt eget väl framför det allmännas bästa. Den avskaffar deras frihet att exploatera andra. Den avskaffar deras frihet att leva utan att arbeta.

Men för resten av oss betyder socialismen mer, och inte mindre, frihet. Och om vi oroar oss alltför mycket för kapitalisternas frihetsförlust så låt oss komma ihåg att mer frihet för dem som har för litet kan bara vinnas på bekostnad av de som har för mycket. Med Abraham Lincolns ord: ”Vi vill alla ha frihet men samma ord betyder inte samma sak för alla. För några kan ordet frihet betyda rätten att göra som han vill med sig själv och med resultatet av hans arbete, medan för andra betyder samma ord rätten att göra vad han vill med andra människor och resultaten av andra människors arbete. Här finns två, inte bara olika utan oförenliga saker, som båda har samma namn, frihet. Och av det följer att de två sakerna kallas av respektive parter för två olika och oförenliga namn – frihet och tyranni.

Herden driver vargen från fårets strupe för vilket fåret tackar herden som sin räddare, medan vargen föraktar honom för samma handling som frihetens sabotör ... Det är tydligt att fåret och vargen inte var ense om definitionen av ordet frihet.”

Lika tydligt är att socialister och kapitalister inte är ense om definitionen av ordet frihet. För socialisterna är frihet att alla äger landets produktionsmedel och sköter dem enligt en central plan, medan det för kapitalisterna är precis motsatt. Vem har rätt? Socialisternas synpunkt har åtminstone den fördelen att den är konsekvent. Om vi samtycker till politisk demokrati, som vi säger oss göra, borde vi av samma skäl samtycka till ekonomisk demokrati.

Kapitalisterna vågar inte längre argumentera mot politisk demokrati. Men de argumenterar mot ekonomisk demokrati av det skälet att det är ett slag mot friheten. Åter bör vi ställa

frågan: Vems frihet? Bryr de sig om allas frihet att dela livets nöjen, eller bryr de sig om friheten att ha privatägda produktionsmedel för att bibehålla sin privilegierade ställning?

Frihet betyder att leva livet till det yttersta – den ekonomiska möjligheten att tillfredsställa kroppens behov av tillräckligt med föda, kläder och skydd plus effektiva möjligheter att bilda sig, utveckla sin personlighet och hävda sin individualitet. Det är tydligt att frihet i den betydelsen bara är möjlig för alla när det finns ett kolossalt överflöd.

Den mänskliga produktivitetens låga nivå, som var det historiska försvaret för samhällets klassuppdelning, för en människas exploatering av en annan och för en liten minoritets njutande av friheten, existerar inte längre.

Nu, för första gången i mänsklighetens historia, är det möjligt att avskaffa klasserna, befria världen från exploatering och berika det mänskliga livet – genom att avskaffa arbetslöshet, skapa trygghet genom fullständig social säkerhet, ge alla tillgång till kulturens värld och tid över för fritid, studier och skapande aktivitet.

Det kommer inte att bli lätt, det kommer inte att gå fort men det kan ske med socialismen.

Vi är på tröskeln till att uppfylla människans gamla dröm om människans frigörelse – frihet för alla och inte bara några få.

18. Vägen till makt

Marxister säger att en revolution är nödvändig för att ändra samhället. De tror att ändringen från kapitalism till socialism inte kan ske vid någon annan tidpunkt än när förhållandena är mogna för förändringen. De förordar inte att makten grips av en minoritet; revolutionen kan bara lyckas när det är ett visst socialt kaos, när den ledande klassens ledarskap är ineffektivt och en majoritet av folket stöder den starkt organiserade, klassmedvetna arbetarklassen då den tar makten.

Revolution är inte bara ett personbyte i regeringen av en medlem i den regerande klassen mot en annan som ett resultat av en rebellrörelse eller ett uppror. För marxisterna har termen ”revolution” en mycket djupare innebörd. Det betyder överförandet av ekonomisk och politisk makt från en klass till en annan klass. Den slags revolution som Marx propagerade för, den socialistiska revolutionen, innebär speciellt överförandet av makten från den kapitalistiska klassen till arbetarklassen; det innebär en omsvängning av förhållandet mellan arbetarklassen och kapitalisterna så att arbetarklassen blir den regerande klassen; det innebär att kapitalismen förstörs genom socialisering av produktionsmedlen.

Arbetarklassens politiska makttillträde är det första steget i en revolution, Det andra steget är att omarbeta den sociala ordningen och att krossa kapitalistklassens motstånd mot förändringen.

Därför att marxisterna genom historiska erfarenheter varnar för att revolutioner åtföljs av våld är det nu allmänt antaget att de ”tror på våldet”. Det är inte sant.

Marxister förespråkar inte våld. Det gör ingen människa som är vid sina sinnens fulla bruk. Marxister önskar inget annat än att omvandla samhället från kapitalism till socialism med fredliga och demokratiska metoder. Men de varnar för att arbetarklassens försök att åstadkomma den nödvändiga förändringen enligt majoritetens vilja kommer att slås tillbaka med våld av den härskande klassen, som in i det sista kommer att slåss för att bibehålla den gamla ordningen. De hävdar vidare att arbetarklassen har rätt att använda våld, när den tagit makten, för att hindra de avsatta kapitalisterna och deras bundsförvanter i andra länder från att störta arbetarregimen med kontrarevolutionärt våld.

Marxister betraktar övergången från kapitalism till socialism som en förändring från ”despotism till frihet”. De anser den nödvändig och oundviklig. De är väl medvetna om farorna. De räknar med att blod kanske kommer att flyta, att liv kan komma att förloras. Men de frågar sig, vad finns det för alternativ? Är alternativet till förluster av liv vid den socialistiska revolutionen ett samhälle utan lidanden, utan blod, utan våld, utan förluster av liv? Inte alls. Alternativet är mycket större lidande, fler blodbad, mer våld, fler förluster av liv – i kapitalistiska krig. Historieböckerna berättar med fasa om hur tusentals människor dödades i samband med Franska revolutionen. Ett mycket sorgligt kapitel. Men jämför totala antalet dödade – uppskattat till 17.000 – med dödstalen i ett enda stort slag under Andra världskriget. Jämför revolutionens våld, 17.000 döda, med krigets våld: totalt dödades 22.060.000 människor under Andra världskriget och 34.400.000 sårades.

Alternativet till att upprätta världssocialismen med det oundvikliga resultatet att freden säkras är att behålla kapitalismen med det oundvikliga resultatet att krigen fortsätter.

Alternativet till att skapa ett nytt livssätt är att mänskligheten troligen utplånas i nästa kapitalistiska massaker.

För ett århundrade sedan förklarade Karl Marx och Friedrich Engels, i *Kommunistiska manifestet*, för hela världens arbetare varför de måste, och på vilket sätt de kunde, omvandla samhället från kapitalism till socialism, nästa steg i människans historiska utveckling. Den 12:e januari 1848, några veckor innan dessa revolutionens vetenskapsmän publicerade sitt märkliga verk, steg en berömd amerikan upp i Representanthuset och sa några ord om en sak som låg honom varmt om hjärtat. Detta är vad Abraham Lincoln sa om folkens rätt att göra revolution: ”Alla människor, överallt, som har makt och vilja, har rätt att resa sig mot och fördriva den sittande regeringen och skapa en ny som passar dem bättre. Detta är en ytterst värdefull och ytterst helig rättighet – en rättighet som vi hoppas och tror skall befria världen, Denna rättighet är inte begränsad till de fall där hela folket samtycker till att utnyttja den En majoritet av ett folk kan göra revolution, slå mot en minoritet som motsätter sig denna rörelse, också om minoriteten befinner sig mitt ibland majoriteten eller nära den. Tories var en sådan minoritet i vår egen revolution. Det är en av revolutionens kvaliteter att inte följa gamla spår eller gamla lagar utan att krossa dem och skapa nya.”

19. Vad socialism skulle betyda för dig

Socialismen kommer inte att göra allt perfekt. Den kommer inte att skapa ett paradis. Den kommer inte att lösa mänsklighetens alla problem.

Det är bara i konstgjorda, visionära samhällssystem, som de som de utopiska socialisterna ville skapa, som syndarna blir helgon, som himmelriket kommer till jorden och som varje problem hittar sin lösning. Marxistiska socialister har inga sådana illusioner. De vet att socialismen endast kommer att lösa de problem som kan lösas vid ett visst utvecklingsstadium. Mer än så åtar de sig inte. Men redan detta anser de kommer att betyda stora förbättringar.

En medvetet planerad utveckling av de gemensamt ägda produktivkrafterna kommer att avsevärt höja produktionen i det socialistiska samhället. Socialismen undanröjer den kapitalistiska ineffektiviteten och slöseriet – speciellt slöseriet med sysslolösa människor, maskiner och pengar i onödiga depressioner. Socialismen avskaffar det ännu dyrbarare slöseriet med människor och kapital i de kapitalistiska krigen genom att skapa internationell fred. Socialismen ökar den tekniska utvecklingstakten. Den socialistiska vetenskapen gör kolossala framsteg eftersom den slipper begränsas av kapitalistisk profitjakt, som det första och viktigaste målet. Levnadsstandarden ökar för alla eftersom den ökade produktionen ökar antalet tillgängliga varor.

Den fullständiga förändringen i livssätt åstadkommer en förändring hos de människor som lever enligt det nya sättet. Till en början kommer människan att se på livet och arbetet på samma sätt som hon gjorde i det kapitalistiska samhället. Eftersom hon är danad i kapitalismens konkurrensanda. Den som är inpyrd med kapitalistisk själviskhet kan inte snabbt slå om till den socialistiska principen att tjäna sina medmänniskor. Denna obenägenhet att ändra inställning kommer också att gälla många som har allt att tjäna på övergången från kapitalism till socialism. Och alldeles speciellt kommer det naturligtvis att gälla kapitalisterna, som tidigare tillhörde den härskande klassen och nu förlorar sin rikedom och makt genom att produktionsmedlen inte längre ägs privat utan samhälleligt.

Men efter hand som det nya socialistiska systemet med planerad behovsproduktion växer fast, förändras människornas attityder. De mindervärdiga, kapitalistiska idéerna ersätts med socialistisk anda. Den nya generationen, som föds och växer upp i det nya samhället, blir lika van vid det socialistiska livssättet som den gamla generationen var vid det kapitalistiska.

Kapitalismens propagandister vill få oss att tro att socialism betyder slutet på friheten. Sanningen är precis det motsatta. Socialism betyder början på friheten. Socialism betyder frihet från de plågor som skadar mänskligheten mest – frihet från löneslaveri, fattigdom, social ojämlikhet, otrygghet, rasdiskriminering, krig.

Socialismen är en internationell rörelse. Socialismens program är detsamma i varje land på jorden – att ersätta det barbariska konkurrenssamhället med ett civiliserat samarbetssamhälle, att bygga ett samhälle där människorna är bröder och där individens välfärd skapas genom välfärd för alla.

Socialismen är ingen ouppnåelig dröm. Den är nästa steg i samhällets utveckling. Tiden för socialism har kommit, här och nu.